Makale Gönderim Tarihi : 14.02.2024
Makale Kabul Tarihi : 15.04.2024
DOI: 10.33419/aamd.1480147

TÜRK DIŞ TEMSİLCİLİKLERİNDE CUMHURİYET KUTLAMALARI (1923-1933)

EROL EVCİN*

ÖZ

29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanı Türkiye'de siyasal alanda köklü bir değişimi ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Türk Milleti'ne idarede kayıtsız şartsız hâkimiyet hakkını teslim eden Cumhuriyet rejimi gelişime açık yönüyle Türkiye'de hayata geçirilen inkılap hareketinin de merkezinde yer almıştır. Gazi Mustafa Kemal ile arkadaşları yeni rejimin varlığını ülkeye ve dünyaya kabul ettirmek ve kökleşmesini sağlamak üzere çetin bir mücadele vermiştir. Bu nedenle özellikle ilk 10 yıllık zaman dilimi içinde icra edilen Cumhuriyet kutlamaları ayrı bir anlam ve önem taşımıştır.

Bu çalışma münasebetiyle yeni rejimin ilk 10 yılında Türkiye'nin Dış Temsilciliklerinde icra edilen Cumhuriyet kutlamaları özgün bilgi ve belgeler ışığında incelenmiştir. Türk diplomatların ev sahipliğinde yabancı diplomatların, önde gelen devlet yetkililerinin, bilim, sanat, edebiyat ve basın dünyasından tanınmış simaların ve Türk tebaanın katılımıyla icra edilen bu etkinlikler Türkiye'de siyasi, iktisadi, sosyal ve kültürel hayatta görülen değişikliklerin ve gelişmelerin ülke dışına aksettirilmesi açısından önem arz etmiştir.

Türkiye'deki Cumhuriyet kutlamalarına ilişkin çokça araştırma varken Türk Dış Temsilcilikleri vasıtasıyla yurt dışında düzenlenen kutlamalara ilişkin müstakil bir çalışmanın olmaması alan yazınında önemli bir eksiklik teşkil etmektedir. Bu çalışma ile söz konusu eksikliği gidermek amaçlanmıştır. Çalışmanın başlıca kaynakları arasında T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

* Doç. Dr., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara/TÜRKİYE, evcin.erol@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-2433-5134

Cumhuriyet Arşivi (BCA)'ndeki belgeler, TBMM Zabıt Ceridesi, Resmî Gazete ve Düstur önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra Hâkimiyet-i Milliye, Ulus, Cumhuriyet, Akşam, Vakit, İkdam ve Tanin gazetelerinden geniş ölçüde istifade edilmiştir. Konuyla ilgili muhtelif telif tetkik eserler ile güncel süreli yayınlardan da yararlanılmıştır.

Temin edilen bilgiler tasnif ve tahlil edilerek tenkit süzgecinden geçirilmiş ve özgün bir yorumla terkip yoluna gidilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada nitel araştırmalarda sıklıkla başvurulan "Doküman Analizi Yöntemi" tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk Dönemi, Cumhuriyet Bayramı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Millî Bayramlar, Türkiye'nin Dış Temsilcilikleri.

REPUBLIC CELEBRATIONS AT TURKISH FOREIGN REPRESENTATIVES (1923-1933)

ABSTRACT

The declaration of the Republic on October 29, 1923 brought about a radical change and transformation in the political field in Türkiye. The Republican regime, which handed over the unconditional right of sovereignty to the Turkish nation in the administration, was at the center of the revolutionary movement implemented in Türkiye with its eagerness to development. Ghazi Mustafa Kemal and his friends fought a tough struggle to impose the existence of the new regime on the country and the world and to ensure that it took root. For this reason, the Republic celebrations held especially in the first 10 years had a special meaning and importance.

On the occasion of this study, the Republic celebrations held in Türkiye's Foreign Representatives in the first 10 years of the new regime were examined in the light of original information and documents. These activities, hosted by Turkish diplomats with the participation of foreign diplomats, leading government officials, prominent figures from the world of science, art, literature and the press, as well as Turkish citizens, were important in terms of reflecting the changes and developments in Türkiye's political, economic, social and cultural life abroad.

While there is a lot of research on the Republic celebrations in Türkiye, the lack of an independent study on the celebrations organized abroad through Turkish Foreign Representatives is a significant deficiency in the literature. This study aimed to eliminate this deficiency. Among the main sources of the study are the documents in the Presidential State Archives Directorate Republic Archive (BCA), the Grand National Assembly of Türkiye Minutes, the Official Gazette and the Code are of importance. In addition, *Hâkimiyet-i Milliye, Ulus, Cumhuriyet, Akşam, Vakit, İkdam* and *Tanin* newspapers were widely used. Various copyright research works and current periodicals on the subject were also used.

The information provided was classified and analyzed, passed through a critical filter, and an original interpretation was made. In this regard,

the “Document Analysis Method”, which is frequently used in qualitative research, was preferred in the study.

Keywords: Atatürk Era, Ghazi Mustafa Kemal Atatürk, National Holidays, Republic Day, Türkiye’s Foreign Representatives.

GİRİŞ

Devlet idaresinde halkın kayıtsız ve şartsız olarak hâkimiyetini esas alan Cumhuriyet rejiminin Türk topraklarındaki köklerinin Asya Hun Devleti'ne kadar uzandığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte çağdaş anlamıyla Cumhuriyet fikrinin izlerine Fransız İhtilali'nin akabinde Osmanlı Devleti'nde siyasal alanda görülen yenileşme hareketlerinde rastlamak mümkündür. Bu bağlamda ülkede 1876'da Kanun-ı Esasi'nin yürürlüğe girerek Meşrutiyetin ilan edilmesi Cumhuriyete uzanan yolda atılan en önemli adımlardan biri olmuştu. Hürriyet, eşitlik, anayasa, adalet, halk iradesi gibi kavramları bünyesinde barındıran Meşrutiyet idaresi 93 Harbi'nin yarattığı sorunların da etkisiyle II. Abdülhamit'in Meclis-i Meb'ûsân'ı süresiz olarak tatil ederek Kanun-ı Esasi'yi rafa kaldırmasıyla sekteye uğramıştı. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çabaları neticesinde ülkedeki birlik ve beraberlik anlayışını kuvvetlendirmek üzere Meşrutiyet'in 10 Temmuz 1908'de ikinci kez ilanı yeni siyasi gelişmeleri beraberinde getirmişti.

Çöküş içinde bulunan Osmanlı Devleti'nde Meşruti idare ağır aksak da olsa devam etmiş, buna karşılık Mondros Mütarekesi'nin ardından Sultan Vahdettin'in Meclis-i Meb'usân'ı kapatmasıyla ülkedeki demokratikleşme süreci bir kez daha darbe almıştı. Mütareke sonrasında Anadolu toprakları İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmeye başlanmıştı. Osmanlı Sarayı ve Hükûmeti bu durum karşısında teslimiyet politikasını tercih ederken[1], Anadolu'da vatanperverler tarafından teşkil edilen Kuvâ-yı Milliye işgallere karşı yerel direniş hareketleri başlatmıştı. Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da 9. Ordu Kıtaatı Müfettişliği görevi ile Samsun'a çıkmasıyla Millî Mücadele hareketi teşkilatlanma aşamasına geçmişti. 23 Temmuz-7Ağustos 1919 tarihleri arasında toplanan Erzurum Kongresi'nde Doğu Anadolu'daki millî cemiyetler "Şarkî Anadolu Müdafaa-ı Hukûk Cemiyeti" unvanı altında birleştirilmişti. 4-11 Eylül 1919 tarihli Sivas Kongresi'nde teşkil edilen "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti" (ARMHC) ise Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde işgale direnmek amacıyla kurulan "Müdafaa-ı Hukûk Cemiyetleri"nin tek merkezden idaresini mümkün kılmıştı[2]. Osmanlı Meclis-i Meb'ûsânı'nın tekrar açılması da Mustafa Kemal

[1] **Türk İstiklâl Harbi, İstiklâl Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921)**, Cilt VI, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmî Yayınları Seri No:1, Ankara 1974, s.32-40.

[2] Yücel Özkaya, **Türk İstiklâl Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi**, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayını, Ankara 1981, s.38 vd.

Paşa'nın riyasetindeki ARMHC'nin icra organı olan "Hey'et-i Temsiliye"nin çalışmalarıyla mümkün olmuştu. Mecliste 28 Ocak 1920'de Türk yurdunun asgari sınırlarını tayin eden Misâk-ı Millî'nin kabul edilmesini kendileri için bir tehdit olarak gören İtilaf kuvvetleri İstanbul'u resmen işgal etmiş ve bu nedenle çalışamaz hâle gelen Meclis 11 Nisan 1920'de Padişah Vahdettin'in iradesiyle kapatılmıştı[3].

Mustafa Kemal Paşa'nın devam eden çalışmaları neticesinde Ankara'da 23 Nisan 1920'de TBMM açılmıştı. Böylece Mecliste beliren millî irade fiilen ülkenin mukadderatına el koymuş, TBMM'nin üstünde bir güç olmadığı kabul edilmişti. 20 Ocak 1921'de kabul edilen *"Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"*nda ise: "Hâkimiyet bilâ kaydû şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bi'l-fiil idare etmesi esasına müstenittir. Türkiye Devleti BMM tarafından idare olunur." maddeleri yer almıştı[4].

Mustafa Kemal Paşa, Mecliste muhtelif düşüncelere sahip grupları millî hedefler doğrultusunda bir araya getirmek amacıyla 10 Mayıs 1921'de "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk Grubu" (ARMHG) adı ile bir grup kurmuştu. Buna rağmen devam eden fikir ayrılıkları 1922'de TBMM'de ARMHG'nin içinde Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde yenilikçi fikirlere sahip "Birinci Grup" ile öncülüğünü Erzurum Milletvekili Celalettin Ârif Bey ile Hüseyin Avni (Ulaş) Bey'in üstlendiği hilafet ve saltanatın devamından yana tavır koyan "İkinci Grup"un oluşmasına zemin hazırlamıştı. Bu dönemde işgal kuvvetlerine karşı elde edilen askerî ve diplomatik başarılar ve Millî Mücadele'nin zaferle sonuçlanması İkinci Grup'un etkinliğinin azalmasına yol açmıştı. Bu gelişmeler yaşanırken saltanat 1 Kasım 1922'de kaldırılmış, 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Muahedenamesi ise Anadolu'daki Türk varlığını bütün dünyaya kabul ettirmişti. Bu gelişmeler Mustafa Kemal Paşa ile önderliğini üstlendiği Birinci Grup'un saygınlığının daha da artmasına neden olmuştu.

Mustafa Kemal Paşa ARMHG'nin siyasal programı durumunda olan ve millî hâkimiyete bağlılık, saltanatın kaldırılması kararının değişmezliği, iç güvenliğin ve asayişin temini gibi ilkeleri dile getiren "9 Umde"yi 8 Nisan 1923 tarihi itibariyle kamuoyunun dikkatine sunmuştu. Bu doğrultuda 28

[3] Fahir Armaoğlu, "İngiliz Belgelerinde İstanbul'un İşgali (16 Mart 1920)", **Belleten**, C 62, S 234, 1998, s.471 vd.

[4] Sabahattin Selek, **Anadolu İhtilali**, Cilt I, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2000, s.215 vd.

Haziran 1923'te yapılan TBMM 2. Dönem Seçimleri, Birinci Grup'un üstünlüğü ile sonuçlanmıştı. Seçim başarısının ardından 9 Eylül 1923'te"Halk Fırkası Nizamnamesi" kabul edilmiş ve Mustafa Kemal Paşa 11 Eylül 1923'te söz konusu fırkanın reisliğine seçilmişti[5].

Başvekil Fethi (Okyar) Bey'in 27 Ekim 1923'te istifası ile ortaya çıkan Hükûmet bunalımı ve Meclis Hükûmeti sisteminde İcra Vekilleri Heyetini oluşturmada karşılaşılan güçlükler artık "Kabine Sistemi"ne geçme zamanının geldiğini gösteriyordu. Nihayetinde Mustafa Kemal Paşa'nın çalışmalarıyla TBMM tarafından 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmişti. Akabinde yapılan anayasa değişikliği içinde: "Türkiye Devleti'nin şekl-i hükûmeti Cumhuriyettir." ifadesi yer almıştı. Mustafa Kemal Paşa Cumhur reisliğine seçilmiş, İsmet (İnönü) Bey Başvekilliğe getirilmiş, Fethi (Okyar) Bey ise TBMM Reisliği görevini üstlenmişti[6]. 3 Mart 1924'te Hilafetin İlgası ile Şeriye ve Evkâf Vekâleti'nin kapatılması ise laik idare düzenine geçişi sağlamak ve Cumhuriyet anlayışını kuvvetlendirmek üzere önemli birer adım olmuştu[7].

I. Cumhuriyetin İlanının Yabancı Ülkelerdeki İlk Yankıları

Türk Hükûmeti, Ankara'nın 13 Ekim 1923'te başkent ilan edilmesinin akabinde İstanbul'daki yabancı sefaretlerin Ankara'ya nakillerini talep etmişti[8]. Buna karşılık çeşitli sebeplerden dolayı İstanbul'da kalmayı tercih eden sefirler ile temas kurmak üzere Hükûmet tarafından Hariciye Vekâleti İstanbul Murahhaslığının bir süre daha görevine devam etmesi kararlaştırılmıştı[9]. Hükûmet şeklinin Cumhuriyet olarak kabulüne, Mustafa Kemal Paşa'nın Cumhur reisliğine seçildiğine ve bu doğrultuda Teşkilatı Esasiye'de yapılan değişikliklere dair haber 30 Ekim 1923'te Hariciye Murahhası Doktor Adnan (Adıvar) Bey tarafından Türkiye'de mümessili bulunan devletlere nota verilmek, diğerlerine de uygun vasıtalarla tebligat

5 Zeki Çevik, **Millî Mücadele'de Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na Geçiş (1918-1923)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002, s.470 vd.

6 Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk (1919-1927)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1991, s.533 vd.

7 Durmuş Yalçın ve Diğerleri, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002, s.38-42.

8 "Ecnebi Sefaretleri", **İkdam**, S 9551, 4 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

9 "Hariciye Murahhaslığının İbkası", **Tanin**, S 382, 5 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1

yapılmak suretiyle duyurulmuştu[10]. İstanbul'da bulunan Fransız, İngiliz ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Mümessilleriyle İran, İsveç, İspanya, Felemenk ve Danimarka Sefirleri, Sırbistan ve Romanya başta olmak üzere bütün Hey'et-i Murahhasalar bu yöndeki haberi ilk alan dış temsilcilikler meyanında bulunmuştu[11].

Bu gelişmeler üzerine basına yansıyan bazı haberlerde yabancı mahfillerden alınan ilk bilgilere temas edilmişti. Buna göre Lozan Muahedenamesi, ilgili birçok büyük devletin Meclisinden henüz geçmemişti. Bu nedenle bahse konu ülkelerin muahedenamenin Meclisleri tarafından tasdikinden önce itimatname vermeleri beklenmiyordu. Tarafsız ülke sefirlerinin de Hükûmet şeklinin kesin bir şekilde tayin edilmesi, açıklanması ve hatta halkın yeni rejimi kabulüne dair edinecekleri ilk izlenimler neticesinde itimatnamelerini Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal'e verecekleri doğrultusunda duyumlar alınmıştı[12].

Bütün bu duyum ve gelişmelerle birlikte Türkiye'de Cumhuriyet rejiminin ilanı ile meydana gelen Hükûmet şekli değişikliği özellikle Cumhuriyetle idare edilen demokrasiyi benimseyen Batılı ülkelerde olumlu bir izlenim uyandırmıştı. Fransa, Almanya, Avusturya, Çekoslovakya ve ABD bu minvaldeki devletler arasında idi. Türkiye'ye komşu olan Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Sırbistan gibi Balkan ülkelerinde de Hükûmetler Türkiye'deki gelişmelere olumlu bir yaklaşım sergilemişti[13]. Bu doğrultuda Ankara'daki yabancı sefir ve mümessiller: "Türkiye'nin Cumhuriyet ilan etmekle en son devlet sistemini kabul ettiğini göstermiş olduğu ve bu hadisenin uluslararası alanda ülkenin itibar ve muvaffakıyetini takviye ve tahkim edeceğini" söylüyordu[14]. Nitekim İstanbul'daki Mümessillikler, Sefaretler ve Hey'et-i Murahhasanın çoğunluğu Adnan Bey'in sunduğu notayı alır almaz bulundukları binalarda kendi bayraklarının yanına Türk Bayrağı da çekmişti. Adnan Bey'e ve diğer Türk devlet yetkililerine de tebrik mektup ve mesajları göndermişti[15]. Ayrıca Amerikan Siyasi Mümessili Amiral Mark

[10] "Türk Cumhuriyeti", **Vakit**, S2101, 3 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1; "Ecnebilerin Tebriki", **Tanin**, S 379, 2 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

[11] "Cumhuriyet Kararı ve Gazi Paşa'nın Reisliği", **İkdam**, S 9547, 31 Teşrîn-i Evvel 1339, s.1.

[12] "Ecnebi Devletler Sefaretleri", **Vakit**, S 2102, 4 Teşrîn-i Sânî 1913, s.2; "Süfera Ne Zaman Tayin Olunacak", **Tanin**, S 382, 5 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

[13] "Cumhuriyetimiz ve Komşular", **İkdam**, S 9550, 3 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

[14] "Cumhuriyetimiz ve Ecnebi Mahfili", **İkdam**, S 9548, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.2; "Cumhuriyet Ecânîbi de Memnun Etmiş", **Tanin**, S 378, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.3.

[15] "Sefarethanelerde Şanlı Bayrağımız", **İkdam**, S 9548, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

Lambert Bristol, İran Sefiri İshak Han ile Düvel-i Müttefike Baş Tercümanları Adnan Bey'i bizzat ziyaret ederek Cumhuriyetin ilanını kutlamış, millet ve ülke adına hayırlı olması yönündeki dileklerini bildirmişti[16]. Diğer yabancılar da rejimin Cumhuriyete dönüştürülmesiyle devlete esaslı bir idari şekil verilmiş olduğu kanaatini taşıyordu. Dahası dış düşmanlarına karşı bağımsızlığını koruyan Türklerin bunu her ne pahasına olursa olsun devam ettirmek istediğini ve bu doğrultuda Cumhuriyetin ilanıyla ülke için yeni bir çığır açıldığını ifade etmişti[17].

Demokratik anlayışa en uygun idare şekli olan Cumhuriyetin benimsenmesi nedeniyle Türkiye'ye yakın ilgi gösteren ülkeler arasında Fransa öne çıkmıştı. Fransız devlet yetkilileri bu değişikliği Türklerin geleceği için hayırlı bir gelişme olarak değerlendirmiş ve: "3. Napolyon'un zamanında düşmanlarına serfüru etmek mecburiyet-i elimesinde bulunan Fransızlar 1871 Harbi'ni müteakib suret-i kat'iyyede ilan etmiş oldukları Cumhuriyet sayesinde bugün hâkim ve hür, istediğini ika'a kâdir bir mevkide bulunuyorlar… Türklerin bugün ilan etmiş oldukları Cumhuriyet sayesinde cidden pek çok istifadeler temin edeceklerine şüphe yoktur. Mütareke ile mağlup olan Türkleri Mütarekeden sonra galip mevkiine getiren Mustafa Kemal Paşa'nın Reis-i Cumhur oluşunda isabet var" demişti[18]. Cumhuriyetin ilk yıl dönümünde kutlamalara katılan ülkeler arasında da Fransa ön saflarda yer almıştı. Bu münasebetle Fransa Başvekili ve Hariciye Nazırı Édouard Marie Herriot 29 Ekim 1924'te Başvekil ve Hariciye Vekili İsmet Paşa'ya: "Türk Milleti'nin ilân-ı Cumhuriyetin sene-i devriyesi merasimini icra ettiği esnada Fransa'nın meveddet ve muhabbeti ile ananevi hissiyât-ı dostanemizin te'minâtını vesatetenizle kendisine tecdid eylemeye bahtiyarım" şeklinde bir telgrafname göndermişti. İsmet Paşa'nın buna cevabı: "Müessesât-ı Cumhuriyeyi kabul ettiği günün sene-i devriyesini tes'id eden Türk Milleti, Fransa'nın ananevi dostluğu te'minâtını vesatetinizle ahzetmekle kendisini bahtiyar addediyor. Hükûmetinizin meveddet ve muhabbetine bu yeni delilden dolayı kendi namıma ve Hükûmet-i Cumhuriye namına hararetle zat-ı âlilerine teşekkür etmekliğime müsaade buyurunuz." şeklinde olmuştu[19].

[16] "Ecnebilerin Tebrikleri", **İkdam**, S 9549, 2 Teşrîn-i Sânî 1339, S.2; "Cumhuriyet Münasebetiyle Tebrikât", **Tanin**, S 381, 4 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.
[17] "Yeni Cumhuriyetimiz", **İkdam**, S 9548, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.
[18] "Yeni Cumhuriyetimiz", **İkdam**, S 9548, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.
[19] "Fransa'nın Tebrikleri", **Cumhuriyet**, S 173, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.3.

Türkiye'deki rejim değişikliğini soğukkanlılıkla karşılayan ülkeler de vardı. Bu hususta İngiltere başı çekiyordu. Esasen İngiliz halkının tasvip ettiği bu değişiklik Hükûmet mahfilinde olumsuz bir gelişme olarak değerlendirilmişti. Krallıkla idare edilen Balkan ülkelerinde halkın Cumhuriyete doğru ilerlemek için gösterdiği çabalar Meşruti Monarşi ile idare edilen İngiliz Hükûmetini uzun zamandır rahatsız ediyordu. Benzer bir idari yapı arz eden bazı Avrupa Hükûmetlerinde de Türkiye'deki inkılap hareketi temkinli karşılanmıştı. Bu hususta yeterince bilgi alma imkânına sahip olmayan söz konusu ülkelerdeki halk ise olaya tamamen ilgisiz kalmıştı[20].

II. Cumhuriyetin İlanının Millî Bayram Olarak Kabul Edilmesinden Önce Yapılan Kutlamalar

Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim 1923 tarihini takip eden yıl Riyaset-i Cumhurluk makamının onayıyla resmî ve askerî erkân tarafından yapılacak özel kutlama programları ilan edilmişti. Bu doğrultuda 26 Ekim 1924'te İcra Vekilleri Heyeti tarafından çıkarılan bir kararname ile Cumhuriyetin ilanının 101 pare top atışı eşliğinde özel bir merasimle kutlanması kararlaştırılmıştı. Cumhuriyet kutlamaları bu şekilde henüz "Bayram" ilan edilmemekle birlikte bütün ülke sathında bir "Bayram" havasında geniş çaplı bir katılımla gerçekleşmişti. Yurt dışındaki Türk Temsilciliklerinde de muhtelif kutlama programları icra edilmişti.

Muvazene-i Maliye Encümeninde Hariciye Vekâletinin 1923 bütçesi müzakere edilip, 1924 bütçesi görüşülürken Türkiye Cumhuriyeti'ne "Sefir-i Kebir" gönderecek olan devletlere aynı düzeyde bir görevlendirme yapılması esası üzerinde mutabık kalınmıştı[21]. Hâlihazırda yurt dışında bulunan Türk Siyasi Mümessillerine ise daha önce TBMM tarafından verilmiş olan itimatnamelerin bu kez Türkiye Cumhuriyeti adına yeniden gönderilmesi kararlaştırılmıştı[22]. Osmanlı Devleti'nde 18. yüzyılın sonlarından itibaren

[20] "Türk Cumhuriyeti", **Vakit**, S 2101, 3 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1; "Ecnebilerin Tebriki", **Tanin**, S 379, 2 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

[21] "Hangi Devletlere Sefir-i Kebir Göndereceğiz", **Vakit**, S 2104, 6 Teşrîn-i Sânî. 1923, s.1; "Sefir-i Kebir İ'zâmı", **Tanin**, S 383, 6 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

[22] "Hariçteki Mümessillerimize", **İkdam**, S 9548, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.2; "Siyasî Mümessillerimize Yeniden İtimadname", **Tanin**, S 378, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.3; Basına yansıyan şekliyle rejim değişikliği neticesinde kimlerin Türkiye Cumhuriyeti Sefiri olarak tayin edileceği hususunda kısa bir belirsizlik havası hissedilmiş olsa da ("Ecnebi Devletler Sefaretleri", **Vakit**, S 2102, 4 Teşrîn-i Sânî 1913, s.2; "Süfera Ne Zaman Tayin Olunacak", **Tanin**, S 382, 5 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1); Selanik Başşehbenderliğine Hariciye

açılmaya başlanan Diplomatik Temsilciliklerin sayısı ağırlıklı olarak Avrupa ülkeleri olmak üzere 20. yy. başlarında 20'ye ulaşmıştı. Türkiye'de Cumhuriyetin ilanını takip eden süreçte bu temsilciliklerin sayısı değişik kıtalarda olmak üzere 37'ye çıkmıştı. İlk defa Cumhuriyet Dönemi'nde açılan Arjantin, Brezilya, Çin, Japonya, Meksika ve Şili gibi ülkelerdeki Dış Temsilcilikler, yeni rejimin ve idarenin dış politikadaki küresel yaklaşımını ifade ediyordu[23]. Bu süreçte Türk Dış Temsilcileri temsil yeri, derecesi ve görev durumuna göre Büyükelçi, Orta Elçi, Şehbender, Mümessil ve Maslahatgüzar; Dış Temsilcilikler ise Büyükelçilik, Orta Elçilik, Şehbenderlik, Mümessillik veya Maslahatgüzarlık şeklinde çeşitli sıfatlarla faaliyetlerini yürütüyordu.

Cumhuriyetin ilanının ilk yıl dönümü olan 1924'te Türkiye'nin Dış Temsilciliklerinde kapsamlı kutlama programları icra edilmişti. Anadolu Ajansı Brüksel muhabirinin 29 Ekim 1924 tarihli haberine göre Türkiye Cumhuriyeti'nin yıl dönümü münasebetiyle Türkiye'nin Brüksel Maslahatgüzarı Enver Bey tarafından Mümessillik binasında bir resmikabul icra edilmişti[24]. Saat 10'dan 12'ye devam kadar eden resmikabul sırasında Hariciye Nezareti Şark Şubesi Müdürü Tubiyani, Hariciye Nazırı Henri Jaspar ve Belçika Hükûmeti adına tebriklerini iletmişti. Türkiye'den gelen bazı gazetecilerle Belçika'nın birçok saygın ismi de Mümessillik binasına gelerek tebriklerini sunmuştu. Merasime katılamayan bir kısım sefir ile ülkenin önde gelen gazetecileri de kartvizit göndermek suretiyle tebriklerini iletmiş ve Cumhuriyet kutlamalarına ortak olmuştu[25].

Türkiye'nin Marsilya Şehbenderhanesinde icra edilen resmikabulde Türk tebaası hazır bulunmuş ve tebriklerini arz etmişti. Etkinlik münasebetiyle Marsilya Musevi Cemiyeti adına reis ve iki azadan oluşan bir heyet tarafından Cumhuriyet Hükûmeti'nin yükselmesi ve başarılarının devamı temennilerini içeren bir beyanname okunmuştu. Ayrıca Armatör Kırzâde Şevki ve

Memurlarından Fahreddin Hayri (Ülgen), Roma Başşehbenderliğine Suad (Davas) ve Londra Başşehbenderliğine ise Ahmet Ferit (Tek) Bey tayin edilmesi ve söz konusu tayinlerin devam etmesiyle bu hava derhal dağılmıştı ("Yeni Şehbenderlerimiz", **İkdam**, S 9552, 5 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1).

23 Bilal Şimşir, "Cumhuriyetin İlk Çeyrek Yüzyılında Türk Diplomatik Temsilcilikleri ve Temsilcileri (1920-1950)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XXII, Mart-Temmuz-Kasım 2006, S 64-66, s.16-18.

24 "Brüksel Maslahatgüzarlığımızda Resmî Kabul", **Tanin**, S 736, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.3; "Brüksel'de Resmî Kabul", **Cumhuriyet**, S 173, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.3.

25 "Brüksel", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1271, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.2.

ortaklarına ait olup Marsilya Limanı'nda bulunan Teşvikiye Sefinesi de kutlamalar vesileyle süslenmiş ve misafirler için hazır hâlde bulundurulmuştu[26].

Bern Sefarethanesinde de resmikabul icra edilmek ve gece ziyafet verilmek suretiyle kutlamalar yapılmıştı[27]. Burgaz Şehbenderhanesinin içi ve çevresi de günün şerefine rengârenk çiçek ve bayraklarla donatılmıştı. Düzenlenen kutlama programı gereğince bir orkestra Türk musikisi çalmıştı. Bulgar mülki memurları ve askerleri ile katılımcı diğer devletlerin konsoloslarının tebrikleri Şehbender tarafından kabul edilmişti. Söz konusu katılımcılar tarafından "Türkiye Cumhuriyeti'nin payidar olması" temennisi dile getirilmişti. Eşraf ve belediye çalışanlarının da içinde bulunduğu Türk tebaa ve Müslüman ahali de Şehbenderhaneye gelerek Cumhuriyet Hükûmeti'ne sadakatlerini teyit ile tebriklerini arz etmişti. Şehbenderhane binası gece vakitlerinde aydınlatılmıştı. Limanda bulunan Türk gemileri ise alay bayraklarını açarak kutlamalara eşlik etmişti[28].

III. Cumhuriyetin İlanının Millî Bayram Olarak Kabul Edilmesinden Sonra Yapılan Kutlamalar

29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanı Türk Milleti için kutlu bir hadise olarak değerlendirilmişti. Millî duygular ve heyecan içinde bu millî hatırayı taze tutarak gelecek nesillere taşımak üzere TBMM tarafından 19 Nisan 1925'te çıkarılan bir yasa ile Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim günü "Millî Bayram" olarak kabul edilmişti. Yeni devleti, rejimi ve dahası inkılap hareketini temsil eden bu bayram bundan böyle ülke sathında icra edilen millî kutlama programlarının merkezinde yer almıştı. Bayram münasebetiyle yurt içinde ve dışında düzenlenecek merasimlerin icra tarzı İcra Vekilleri Heyeti tarafından tayin ediliyordu. Bu doğrultuda kutlamaların ülke sathında her geçen yıl daha da artan bir coşkuyla ve genişleyen etkinlik programları çerçevesinde icra edildiği görülmektedir. Resmikabul, resmigeçit, suare, balo ve gece düzenlenen fener alayları icra edilen belli başlı etkinlikler arasında idi. Cumhuriyetin ilan edildiği günün millî bayram olarak kabul edilişi Türkiye Hariciye Vekâleti tarafından yabancı devletlere bildirilmişti[29]. Söz konusu

[26] "Marsilya", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1271, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.2.
[27] "Bern", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1271, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.2.
[28] "Burgaz", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1271, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.2.
[29] Örnek olarak Fransa ve İngiltere'nin Türkiye'deki Sefarethanelerine yazılan yazılar için bk. **BCA**, HR.IM.._147-56; **BCA**, HR.IM.._181-86.

gelişmeler ışığında Türkiye'nin yurt dışındaki temsilcilikleri de kutlama programları içinde yer almıştı.

III.1. 1925 Yılı Kutlamaları

15 Ekim 1925'te Hariciye Vekâletinden Sefaretlere gönderilen bir tamime göre Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için öğleden sonra bir resmikabul düzenlenmesi öngörülmüştü. Sefir ve şehbenderlerin yanı sıra Türk tebaasından ileri gelenlerin de etkinlikte yer alması arzu ediliyordu. Tebriklerin kabulünün ardından akşam bir suare verilecekti. Bu nedenle davetlilerin etkinlikte frak giymeleri istenmişti. Söz konusu Dış Temsilciliklerde Türk bayrağı 29 Ekim günü güneşin doğuşundan batışına kadar göndere çekili vaziyette duracaktı[30].

Söz konusu tamim doğrultusunda Cumhuriyet Bayramı'nı kutlamak üzere Türkiye'nin Roma Sefarethanesinde yapılan resmikabul geç vakte kadar devam etmişti. "Faşist Bayramı" nedeniyle Milano'da bulunan Faşist Lider Benito Mussolini, Ayandan Hariciye Kâtibi Umumisi Salvatore Contarini vasıtasıyla Türk Sefire tebriklerini iletmişti[31].

Kutlama etkinlikleri çerçevesinde 28 Ekim'de Viyana Sefaretinden Hariciye Vekiline gönderilen tebrik telgrafında: "Millî Bayramımız vesilesiyle gerek zat-ı samilerini gerek Vekâlet-i Celile erkân ve memurinini bütün rüfeka-yı mesaim ile beraber arz-ı tebrikât eder ve aziz vatanımız ve milletimiz için saadet temenni eyleriz efendim hazretleri" denilmişti[32]. Cumhuriyetin 2. yıl dönümü ilgili telgrafta geçtiği şekliyle "Türk millî şerefi"ne yakışacak bir şekilde kutlanmıştı. Prens Eugene Caddesi'nde bulunan Türk Sefaretinde Merasim Dairesi uzun bir hazırlık sürecinden sonra büyük bir özenle düzenlenmişti. Gazetelere verilen bir ilan ile bütün Türk tebaası 29 Ekim sabahı Sefarete davet edilmiş, buna ek olarak tanınmış Türk vatandaşları için de ayrıca bir davetname hazırlanmıştı. Söz konusu günde sabah vakti başlayan merasime 100 kadar Türk vatandaşı katılmıştı. Orkestranın İstiklal Marşı'nı çalmasının ardından Büyükelçi Mehmet Hamdi (Arpağ) Bey misafirlere: "Cumhuriyet Hükûmetinin teâlî-i millet hakkındaki mesaisinden ve idare-i hazıranın müstenid olduğu esas-ı faziletten" bahsetmişti. Bir yandan davetliler Viyana'nın en meşhur müessesine hazırlatılan büfeye davet edilirken diğer

30 **BCA**, 506 / 42807-193059-31.
31 "Roma Sefaretinde", **Vakit**, S 2815, 1 Teşrîn-i Sânî 1925, s.3.
32 **BCA**, 506 / 42807-193059-32.

yandan da bir çay ziyafeti verilmişti. Öğleden sonra yapılan merasimde ise kendilerine özel davetiye gönderilen mahalli rical, İtalya, Romanya, Macaristan Sefirleri, İngiltere, Almanya, İsveç Maslahatgüzar ve Kâtipleri ile tanınmış gazeteciler yer almıştı. Sefaretin resmikabulü misafirlerin memnuniyetine sebep olmuştu. Büyükelçi günün anlam ve önemini belirten bir konuşma yapmış ve bu konuşma misafirlerden bolca alkış almıştı. Akşam ziyafette Avusturya Hükûmeti adına Başvekil Rudolf Ramek ile Eski Başvekil ve hâlihazırdaki Polis Dairesi Reisi Johann Schober, Hariciye Umur-ı Siyasiye Müdürü Mösyö Yattar bulunuyordu. Hariciye Nazırı Heinrich Mataja tutulduğu difteri hastalığı nedeniyle ziyafete katılamasa da Sefirlerden Kalem-i Mahsusî Müdürü Emil Yenkar'ı temsilci olarak göndermişti. Ziyafette Avusturyalılardan başka eşleriyle birlikte Rus, ABD, Japon ve Bulgar Sefirleri, Cemiyeti Akvamın Avusturya nezdindeki temsilcisi de yer almıştı. Etkinlik Viyana matbuatında takdirle karşılanmış ve geniş bir yer bulmuştu. Başvekil Ramek: "Her şeyden evvel zat-ı devletlerinin bana ve Avusturya'ya ve Avusturya Milleti'ne teveccüh buyurmak lütfunda bulunduğu iltifattan dolayı teşekkürümü arz ederim. Türkiye'de Cumhuriyetin tesisi bayramı olan bu mühim günde zat-ı âlileri tarafından vaki olan davet vesilesiyle Avusturya Hükûmeti ile milletinin saadet temenniyâtını arz-ı iblağ eylemekten mutluluk duyarım." şeklinde başlayan bir nutuk söylemişti. Bu arada Türkiye'deki Avusturya ve Avusturya'daki Türk Sefareti aracılığıyla her geçen gün iki ülke arasındaki ilişkinin ilerleme kaydettiğini belirtmişti. Başvekile göre bu durum ticari ilişkiler için de önemli bir zemin hazırlıyor ve gelecek için ümit vaat ediyordu. Resmikabulü takip eden günlerde Viyana gazetelerinde Viyana Sefaretinin Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına temas edilmişti. Düzenlenen resmikabulde Büyükelçi Mehmed Hamdi (Arpağ) Bey ile eşinin ve Sefaret görevlilerinin büyük bir nezaket gösterdiği ve davetlilerin samimi bir şekilde ağırlandığı ifade edilmişti[33].

Cumhuriyet gazetesi hususi muhabiri Fikret Bey de aynı gün Bükreş'ten verdiği bir haberde Cumhuriyetin yıl dönümü nedeniyle Bükreş Sefarethanesinde parlak bir resmikabul icra edildiğini bildirmişti. Bu münasebetle Sefarethaneye önce Türk tebaa sonra da yabancılar kabul edilmişti. Romanya Kralı, nezdinde düzenlenen bir suare nedeniyle kutlama programına katılamamış, bu hususta duyduğu üzüntüyü belirtmek suretiyle

33 **BCA**, 506 / 42807-193059-34.

resmikabule Başvekil Kalemi Mahsus Müdürünü, Hariciye Nazırı Müsteşarını ve Sefaret Yaverini göndererek hususi tebrik ve temennilerini iletmişti. Romanya Hükûmeti'nin tebriklerine ilave olarak Romen Hariciye Nazırı da şahsi tebrik ve temennilerinin Türk Hariciye Vekili Tevfik Rüşdü (Aras) Bey'e ulaştırılması hususunu Sefir Hüseyin Ragıb (Baydur) Bey'den rica etmişti. Bükreş'teki bütün sefir, maslahatgüzar ve ataşemiliterler Sefarethaneye gelerek tebrik ve başarı temennilerini dile getirmişti. Romen-Türk Talebesi Dostluk Cemiyeti, Hüseyin Ragıb Bey'e hususi bir tebrikte bulunmuştu. Günün akşamında Sefarethanede mükellef bir ziyafet verilmişti[34].

Budapeşte'de Türkiye Başşehbenderliği 1925'te Türk Cumhuriyeti'nin "sene-i devriye-i tesisini" parlak bir şekilde kutlamıştı. Şehbenderlik tarafından düzenlenen öğle yemeğine Türk tebaanın yanı sıra Ahmed Ragıb Harun, Ahmed Nadir Bey ve Budapeşte Müslüman Cemaati Dinî Lideri İmam Abdullatif (Tanrısever) Efendi iştirak etmişti. Hazır bulunan Macar ricali arasında özellikle Turan Cemiyeti Reisi Gyula Pekár, Şark Akademisi Eski Müdürü Profesör Ignácz Kúnos dikkat çekmişti. Şehir ve eyalet temsilcileri ile Macar Fen ve Edebiyat Cemiyetleri murahhasları da etkinlikte yer almıştı[35].

Atina'da Türk Sefarethanesinde düzenlenen gösterişli kutlama programında Türkiye Sefiri Cevad (Ezine) Bey misafirleri ağırlamıştı. Tamamen aydınlatılan Sefarethane içinde icra edilen resmikabulde Yunanistan Başvekili General Theodoros Pangalos, Hariciye Nazırı Vekili Hacı Kiryakos, Hariciye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdürü Nektanci Argulu ve birçok sefir hazır bulunmuş ve tebriklerini iletmişti[36].

Anadolu Ajansı'nın haber kaynaklarına göre Türkiye Cumhuriyeti'nin yıl dönümü münasebetiyle Moskova'da Türk Sefaretinde gösterişli bir resmikabul icra edilmişti. Sovyetler Birliği Diplomatlarından Maksim Maksimoviç Litvinov, Lev Mihayloviç Karahan, Lev Troçki ve Hariciye

[34] "Bükreş ve Peşte Sefarethanelerimizde Resmî Kabul Hariçteki Cumhuriyetimizin Yıl Dönümünün Tes'idi", **Cumhuriyet**, 31 Teşrîn-i Evvel 1341, S 531, s.1-3; "Vatan Haricinde Cumhuriyet", **Vakit**, S 2814, 31 Teşrîn-i Evvel 1925, s.2.

[35] "Bükreş ve Peşte Sefarethanelerimizde Resmî Kabul Hariçteki Cumhuriyetimizin Yıl Dönümünün Tes'idi", **Cumhuriyet**, 31 Teşrîn-i Evvel 1341, S 531, s.1-3; "Vatan Haricinde Cumhuriyet", **Vakit**, S 2814, 31 Teşrîn-i Evvel 1925, s.2.

[36] "Ecnebi Memleketlerde", **İkdam**, S 10260, 31 Teşrîn-i Evvel 1341, s.2.

Komiserliği memurları, Sovyet Hükûmet ricali ve Sefirler Heyeti resmikabulde hazır bulunmuştu. Bu münasebetle Tiflis, Bakü ve Batum Türk Şehbenderliklerinde de resmikabuller yapılmıştı[37]. 30 Ekim 1925 tarihli Moskova İzvestiya gazetesi de Türkiye'de Cumhuriyetin ilanının yıl dönümünden bahisle yeni Türkiye'nin gerek askerî gerek barışçıl yollarla elde ettiği zaferlerin bütün Doğu halklarına hayat verdiğini, bu nedenle söz konusu bayramın bütün Doğu'nun Bayramı gibi gurur ve güven duyguları içinde kutlanması gerektiğini dile getirmişti. Gazeteye göre, Türk-Sovyet ilişkileri aynı duygular çerçevesinde devam ediyordu. Gazete Türkiye'nin ilerleme ve gelişme sahasında muzaffer olduğu başarıları saydıktan sonra: "Türk ruhu mazisinin heyulasından yakasını kurtarmıştır. Türk Milleti başında Mustafa Kemal Paşa olduğu hâlde şerefli bir atiye doğru yürüyor. Bu yolda ona müstakbel muvaffakıyetler temenni edelim" şeklinde bir yorumda bulunmuştu[38].

Cumhuriyet Bayramı Türkiye'nin Halep Şehbenderliği tarafından da kapsamlı bir merasimle kutlanmıştı. Türk Şehbenderhanesi özenli bir şekilde süslenmişti. Şehbender Talat Kayaalp Bey, Türk tebaasının tebriklerini kabul etmişti. Halepli Türkler bu merasimi ancak Yeni Köprü civarından seyredebilmiş, Suriye güvenlik görevlileri söz konusu unsurların Şehbenderhane civarına yaklaşmalarına engel olmuştu[39].

III.2. 1926 Yılı Kutlamaları

Cumhuriyetin yıl dönümü Türkiye'nin Roma Sefareti tarafından düzenlenen parlak bir merasimle kutlanmıştı. 29 Ekim günü saat 11'de resmî kıyafet içinde Sefir Suad (Davas) Bey beraberinde bulunan eşi ile sefirlerin ve Roma'daki Türk tebaasının tebriklerini kabul etmişti. Bu münasebetle Cumhuriyet Hükûmetinin ülke sathında her geçen gün artan hizmetlerini ve Cumhuriyetin Türk Milleti'nin kurtuluş ve mutluluğu için yegâne vasıta olduğunu dile getiren bir nutuk söylemişti. Bu suretle Türk Milleti'nin kurtarıcısı Gazi Mustafa Kemal alkışlar içinde yâd edilmişti. Akşam saatlerinde ise Sefarette geniş ölçekli bir resmikabul yapılmıştı[40]. Eşleri

37 "Sefaretlerimizde Cumhuriyet Bayramı", **Cumhuriyet**, S 533, 2 Teşrîn-i Sânî 1341, s.2; "Hariçte Cumhuriyet Bayramı", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1568, 2 Teşrîn-i Sânî 1341, s.2; "Moskova Sefaretimizde Cumhuriyet Bayramı", **Vakit**, S 2816, 2 Teşrîn-i Sânî 1925, s.2.

38 "Cumhuriyet Bayramı ve İzvestiya", **Cumhuriyet**, S 532, 1 Teşrîn-i Sânî 1341, s.2.

39 "Haleb'te Cumhuriyet Bayramının Tes'idi", **Vakit**, S 2818, 4 Teşrîn-i Sânî. 1925, s.2.

40 "Roma'da", **Cumhuriyet**, S 891, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.1-2.

beraberinde olarak İngiliz, Fransız, Alman, Japon Sefirleri dâhil birçok sefir, sefaret memurları, nazırlar, ayanlar, mebuslar, maliye müdürleri, Roma Aristokrasisinin seçkin şahsiyetleri ve basın yayın mensupları nadir çiçeklerle donatılan Sefarethanenin gösterişli salonlarında ağırlanmıştı. Misafirler geç vakte kadar seçkin bir orkestra eşliğinde dans etmişti. Davetliler bu parlak resmikabulden dolayı Türk misafirperverliğini bütün inceliğiyle temsil eden Sefire samimi teşekkürlerini ifade etmişti. Türk millî bayramı nedeniyle icra edilen bu merasimin Roma'da söz konusu dönemde görülen en parlak resmikabul olduğu yönünde ortak bir görüş bildiren davetliler Türk Milleti'nin ve onun kurtarıcısı Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal'in saadetine dair temennide bulunmuştu[41].

Anadolu Ajansının Viyana'daki hususi muhabirinden alınan bilgilere göre Cumhuriyet Bayramı'nı kutlamak üzere Viyana Sefaretinde öğle vakti 200 kişilik bir resmikabul yapılmış, gece ise 300 kişilik bir suare verilmişti. Etkinlikleri takip eden Cumhuriyet gazetesi hususi muhabiri yurt dışındaki Cumhuriyet kutlamalarında duyulan kıvancın tarif ve izahının mümkün olmadığını, gurbet havası içinde de olsa bayram vesilesiyle Türk vatandaşlarıyla bir araya gelmenin mutluluk verici olduğunu ifade etmişti. Türk Cumhuriyeti'nin maziyi bir sene daha arkasında bırakan yıl dönümü Viyana'nın görkemli Türk Sefarethanesinde mütevazı bir kişiliğe sahip Sefir Hamdi Bey'in misafirleri onurlandırıcı iltifatları eşliğinde kutlanmıştı. Cumhuriyet muhabirinin tabiriyle: "Vatanı istikbaline doğru kutlu adımlarla yürüten Cumhuriyetin evlatları" saat 11'e doğru otomobille, tramvayla veya yaya olarak dört bir yandan Sefarethaneye gelmişti. Misafirler Prens Eugene Caddesi'nde bulunan 40 numaralı Sefaret binasında Sefir Hamdi Bey ile eşi tarafından karşılanmıştı. Etkinliğe Musevi vatandaşların da yoğun bir ilgisi söz konusu olmuştu. Viyana'nın meşhur bankerleri ile milyonerleri de merasimde hazır bulunmuştu. Merasime katılamayan tanınmış simalar da kartvizitlerini göndermek suretiyle tebriklerini iletmişti. Ana salonda bir süre sohbet eden misafirler yan salonda tertip edilen büfeye davet edilmişti. Bisküvi, pasta, sandviç ve daha birçok yiyecek ve içeceğin bulunduğu büfe Viyana'nın en meşhur gazinosu tarafından hazırlanmış ve servis edilmişti. Türk tebaasının hasret çektiği Türk sigaraları özellikle hazır edilmişti. Akşam düzenlenecek suare için dans, konser, büfe ve istirahat için uygun duruma

[41] "Roma", **Vakit**, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, S 3173, s.2; "Roma Sefarethanemizde", **İkdam**, S 10605, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.1.

getirilen Sefarethaneye davetliler saat 21'e doğru gelmeye başlamıştı. Çin ve Japon Sefarethane mensuplarına kadar herkes merasime uygun bir şekilde frak giyerek gelmişti. Orkestra Avusturya Marşı'nı çalmaya başladığı sırada Avusturya Cumhur reisi Michael Hainisch kapıdan içeri girmişti. İhtiyar Cumhur reisi birçok daveti reddettiği hâlde Türk Sefirinin davetini kabul ederek büyük bir nezaket göstermişti. Onu Hariciye Nazırı, Başvekil Müsteşarı takip etmişti. Suarede eşleriyle bütün sefirler ile birçok siyasetçi de hazır bulunmuştu. Zarif sandalyelerin yerleştirildiği konser salonunda müzik dinletisi başlamıştı. Gerek Hamdi Bey'in gerekse Sefarethane İkinci Kâtibi Cevad Bey'in misafirleri en iyi şekilde ağırlayabilme gayretiyle tatlı bir telaş içinde olduğu gözlemlenmişti. Viyana'nın en ünlü sanatkârları merasim için bulundukları Sefarethanenin salonlarında Estaros, Beethoven ve Schubert'in klasik eserlerini icra etmişti. Misafirlerin büyük memnuniyet duyduğu konser saat 23'e kadar sürmüştü. Takiben dans salonunun kapısı açılmış ve misafirleri dansa teşvik etmek üzere Türk tebaasından 2 genç çift bir süre dans etmişti. Misafirler yavaş yavaş dansa iştirak etmeye başlamış ve bu sırada garsonlar dondurma, limonata, likör gibi latif ikramlarda bulunmuştu. Kutlamalar misafirlerin samimi tebessümleri içinde sabaha doğru saat 3 gibi sonlanmıştı[42].

Türkiye'nin Berlin Sefarethanesinde Sefir Kemaleddin Sami (Gökçen) Paşa da bir resmikabul düzenlemiş, yabancı sefirler, Türk tebaası, Hariciye Nezareti mümessilleri etkinlikte hazır bulunmuştu. Resmikabulü balo takip etmişti[43]. Anadolu Ajansı'nın Bükreş'teki hususi muhabirinin verdiği bilgilere göre Türk Sefarethanesinde 29 Ekim günü resmikabul, akşamı ise ziyafet tertip edilmişti. Cenevre Konsoloshanesinde yapılan resmikabulde bütün Türk tebaası hazır bulunmuştu. Konsolos Sadullah Ferid Gören tarafından bir nutuk söylenerek günün anlam ve önemine temas edilmişti. Davetliler arasında yer alan Haham Eskenazi de bir nutuk irat ederek Musevilerin anavatana olan bağlılıklarından bahsetmiş ve Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya sağlık ve afiyet temennisinde bulunmuştu[44]. Anvers Şehbenderliğinde Şehbender İsmail

[42] "Viyana'da", **Cumhuriyet**, S 891, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.1-2; "Cumhuriyet Bayramı'nda Viyana Sefarethanemizdeki Balo", S 894, 4 Teşrîn-i Sânî 1926, **Cumhuriyet**, s.3; "Viyana", **Vakit**, S 3173, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.2.

[43] "Berlin Sefarethanemizde", **İkdam**, S 10604, 31 Teşrîn-i Evvel 1926, s.2; "Sefarethanelerimizde Resmî Kabul", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1909, 31 Teşrîn-i Evvel 1926, s.3.

[44] "Sefarethanelerimizde Resmikabul", S 1909, **Hâkimiyeti Milliye**, 31 Teşrîn-i Evvel 1926, s.3.

Memduh Bey tarafından düzenlenen resmikabule Erkân-ı Harbiye Generali ile bazı konsoloslar ve bütün Türk tebaası iştirak etmişti. Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın iradesi ve ileri görüşlülüğüyle Türkiye'nin medeniyet yolunda attığı hızlı adımlar şükran, minnet ve övgüyle anılmıştı. Ardından misafirlere mükellef bir çay ziyafeti verilmişti. Toplantının sonunda Türk tebaası adına Şehbender tarafından Gazi Mustafa Kemal'e şükran ve tebrik telgrafı çekilmişti[45].

Aynı gün Atina Ajansı'ndan Cumhuriyetin Türkiye Sefaretinde parlak bir şekilde kutlandığına dair bir bilgi alınmıştı. Öğle üzeri Türkiye Sefiri Cevad (Ezine) Bey bir resmikabul düzenlemişti. Bu etkinlikte bir araya gelen Yunan Hariciye Nazırı Arkiropolos, siyasi ve resmî erkân, sefirler ile Türkiye tebaası tarafından Cevad Bey'e tebrikte bulunulmuştu. Sefarethanede akşam saatlerinde başlayan balo, musiki ve dans eşliğinde sabaha kadar devam etmişti. 300 kişinin hazır bulunduğu bu etkinlikte Yunanistan Başvekili, bakanlar, nazırlar, sefirler, cumhur reisinin yaverleri, üst düzey askerî erkân ile maliye ve siyaset dünyasının ileri gelen isimleri yer almıştı. Yunan gazeteleri bu vesileyle Türkiye'nin Cumhuriyet idaresi altında kaydettiği atılımlara dikkat çekmişti. Örneğin Elefthero Vima gazetesi sütunlarında: "Bütün bir milletin yeniden kesb-i hayat ve teceddüd uğrunda sarf ettiği cehd ve gayret diğer serbest milletlerin hürmet ve muhabbetine layıktır. Terakkiperverane idarenin tahkimini ve Balkanların sulh ve selamet dairesinde inkişaf ve tekâmülünü kemâl-i hulus ile arzu eden Yunanistan Türkiye ile dostane münasebetin bir kat daha inkişaf edeceğini ümit ve Türkiye'ye yeni hayatında tam bir muvaffakıyet temenni eyler"[46] ifadelerine yer vermişti.

Cumhuriyet gazetesinin Moskova Hususi Muhabiri Sırrı Bey'in verdiği bilgilere göre Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Türkiye'nin Moskova Sefaretinde geniş ölçekli ve gösterişli bir resmikabul icra edilmişti. Bu münasebetle Sefarethaneye gelen misafirlere mahsus mükellef bir büfe hazırlanmıştı. Sovyetler Birliği Dışişleri Halk Komiseri Georgi Çiçerin, Moskova'daki bütün sefirler, önde gelen memurlar ve Türk tebaası etkinlik için belirlenen saatte Sefarethaneye gelerek Sefir Zekai (Apaydın) Bey'e

45 **BCA**, 508_44427-212504-88.

46 "Atina'da", **Cumhuriyet**, S 891, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.1-2; "Sefarethanelerimizde", **Vakit**, 31 Teşrîn-i Evvel 1926, S 3173, s.2; "Taşrada Tes'idat", **Akşam**, S 2892, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.3.

tebriklerini iletmişti. Sefirin eşi gerek özenle seçilmiş kıyafeti ve gerekse asil duruşu ile takdir toplamış ve etkinlikte bulunanlar üzerinde Türk kadınına karşı büyük bir hürmet hissi uyandırmıştı. Gece Sefarethane "gözleri kamaştırır bir şekilde" aydınlatılmıştı. Düzenlenen baloya iştirak eden yüzlerce misafir orkestranın ahenkli musikisi eşliğinde sabaha kadar dans etmişti. Bu münasebetle Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın büyük hasımlarına karşı galip gelen azmi, askerî kudreti ve sosyal alanda vücuda getirdiği inkılaplar hususundaki dehası hürmet ve şükran hisleriyle anılmış ve alkışlanmıştı[47].

Cumhuriyet Bayramı vesilesiyle Kabil Elçiliğinde de muhtelif etkinlikler düzenlenmiş, Elçi Nebil Batı'nın tabiriyle bayram "Cumhuriyetin şanına layık bir şekilde" kutlanmıştı. Saat 11'den 13'e kadar Afganistan'da bulunan Türk tebaasının tebrikleri kabul edilmişti. Sefarethanede saat 21'den itibaren başlayan suare vesilesiyle Afgan ricali, yabancı sefirler ve Türk tebaası gelenekleri çerçevesinde ağırlanmıştı. Elektrikle aydınlatılan suare salonunda 150 kadar misafir bulunuyordu. Misafirlere yiyecek ve talebe göre şampanya, şarap ve çay olmak üzere içecek ikramında bulunulmuştu. Misafirlerden bir kısmı gramofondan çalan müzik eşliğinde dans etmişti. Gece dağılan misafirler söz konusu suarenin Afganistan'da daha önce düzenlenen benzer etkinliklerden çok daha başarılı olduğunu ifade ederek ev sahiplerini kutlamıştı. Özellikle Afgan misafirler memnuniyetlerini defalarca dile getirmişti. Misafir sefirler bu vesileyle Cumhuriyetin kurucusu Gazi Mustafa Kemal'i ve arkadaşlarını başarılarından ötürü kez daha takdir etmişti. Afgan Hariciye Vekili Muhammed Veli Han Darvazi de tebriklerini arz ederek Türk inkılabını vücuda getirenlerin bütün İslam âlemi için önem arz ettiğini belirtmişti. Türk Hükûmetini temsil eden Kabil'deki Türk Sefaret yetkililerinin düzenledikleri bu anlamlı suarenin Avrupalılara medeni kabiliyetlerini göstermek hususunda bir örnek teşkil ettiğini vurgulamıştı[48].

III.3. 1927 Yılı Kutlamaları

Türk millî bayramı münasebetiyle Berlin'de Türkiye Sefiri Kemaleddin Sami Paşa ve eşi bir resmikabul düzenlemişti. Misafirler arasında Almanya Hariciye Nazırı Gustav Stresemann ve eşi, Harbiye ve Bahriye Nazırları, Hariciye

47 "Sefaretlerimizde Cumhuriyet Bayramı Tes'idi", **Cumhuriyet**, S 891, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.1-2.

48 **BCA**, 500.8234.53926.1.

Nezaretinden birçok memur, Fransa, İspanya, İtalya, Rusya Sefirleri, Berlin Hükûmeti nezdindeki bütün Orta Elçiler, Alman Hükûmeti Matbuat Müdürü, bilim insanları, matbuat ve sanayi mümessilleri ve banka müdürleri bulunmuştu[49].

Stockholm Sefaretinde de Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Sefir Ali Haydar (Aktay) Bey tarafından öğleden önce bir resmikabul icra edilmişti. Günün gecesinde ise 100 kişilik bir suare verilmişti. Davetliler arasında eşleriyle birlikte Hariciye Nazırı ile bütün Hariciye erkânı, maiyetleriyle 20'yi aşkın sefir, Stockholm'ün mümtaz simaları ve Türk tebaası hazır bulunmuştu. Seçkin bir orkestra tarafından müzik icrasında bulunulmuş ve bunun ardından başlayan dans geç vakte kadar devam etmişti. Misafirler Sefir tarafından yakın bir ilgiyle ağırlanmıştı. Konuşmalar sırasında Gazi Mustafa Kemal ile Türk Cumhuriyeti'nin şan ve şerefi dile getirilmiş ve yeni devletin her alanda yükselmesi için temennilerde bulunulmuştu[50].

Türkiye'nin Cenevre Şehbenderhanesinde düzenlenen resmikabul münasebetiyle Şehbender Cumhuriyetin feyzlerine ve Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi'nde kaydedilen gelişmelere ilişkin bir nutuk söylenmişti. Benzer şekilde Bern Sefaretinde de bir resmikabulün yapıldığı anlaşılmaktadır[51]. Türkiye'nin Bükreş Sefarethanesinde icra edilen resmikabul ise bir ziyafetle devam etmişti[52]. Türkiye'nin Yunanistan Sefaretinde yapılan etkinlikler çerçevesinde Yunan Hariciye Vekili Andreas Michalakopoulos da 29 Ekim günü Türkiye Sefiri Cevad Bey'i ziyaret ederek, Hükûmet adına tebrik dileklerini iletmişti[53].

İtalya'da Trieste Türk Şehbenderliğinde saat 9'dan 13'e kadar resmikabul yapılmıştı. Saat 11'e kadar Türk tebaası kabul edilmiş, 13'e kadar da mülkî ve askerî erkân, Hükûmet memurları, yabancı konsoloslar, maliye, ticaret ve sanayi heyetleri, muteber simalar, spor, kültür ve diğer alanlarda faaliyet gösteren muhtelif cemiyet temsilcileri tebriklerini sunmuştu. Şehbenderin ifadesiyle: "İki dost milletin ikbali şerefine bâdenûş" olunmuştu. Vali, Kumandan, Belediye Reisi, üst düzey askerî erkân, Matbuat Reisleri, Ticaret Odası Reisi, Polis Müdürü, Gümrük Başmüdürü, Faşist Fırkası Müdürü,

49 "Berlin Sefaretimizde Yapılan Resmikabul", **Cumhuriyet**, S 125, 1 Teşrîn-i Sânî 1927, s.3.
50 "İstokholm Sefaretinde", **Vakit**, S 3527, 1 Teşrîn-i Sânî. 1927, s.2.
51 "Cenevre Şehbenderliğinde", **Vakit**, S 3526, 31 Teşrîn-i Evvel 1927, s.2.
52 "Bükreş Sefarethanemizden", **Vakit**, S 3526, 31 Teşrîn-i Evvel 1927, s.2.
53 "Atina Hükümetinin Tebriki", **Vakit**, S 3526, 31 Teşrîn-i Evvel 1927, s.2.

Darülfünun Emini ile İstinaf Mahkemesi adına bir temsilci ve Tabipler Birliği temsilcileri katılmıştı. İngiltere, ABD, Avusturya, İspanya, İsviçre, Fransa, Uruguay dâhil birçok ülke bu etkinlikte üst düzey rical tarafından temsil edilmişti. Gece Şehbenderin Hanımı Saime Haşim tarafından verilen baloya resmikabulde bulunanlardan başka Trieste'nin tanınan birçok ismi de katılmıştı. Davetliler Türkiye Cumhuriyeti'nin "ikbal ve saadeti" temennisinde bulunmuştu. Türk tebaası tebrik mesajlarının Şehbender kanalıyla Cumhuriyet Hükûmeti'ne iletilmesini rica etmişti. Hanımlar kavalyelerinin fraklarına Türk ve İtalyan millî renklerinden oluşan kokartlar takmıştı. Misafirlerin hoşnutluğu içinde balo sabaha kadar eğlenceli bir şekilde devam etmişti. Şehbenderin raporundaki ifadelere göre Türkiye'nin nüfuzu, kudreti ve şerefine layık bir merasim gerçekleştirilmişti[54].

29 Ekim 1927'de Cenova Şehbenderliğinde düzenlenen resmikabulde başta Cenova Podestası Porro ve yardımcısı olduğu hâlde Merkez Kumandanı ile yanında bir Miralay, kumandanlar, gümrük umum müdürü, liman reisi, ticaret ve sanayi odası umumi komiseri ile konsolosların büyük bir çoğunluğu merasimde hazır bulunmuştu. Davetliler hürmet ve himmetleri ile Türkiye hakkında iyi dileklerini ilettikleri Şehbender Vekilini Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilcisi olarak bizzat tebrik etmişlerdi. Davete gelemeyen birkaç konsolos da yazdıkları telgraflarla tebriklerini arz etmişti. Davetlilere pasta, likör ve şampanya ikramında bulunulmuştu. Şehbender Vekili, Hariciye Vekâletine gönderdiği yazı ile: "Kemâl-i iftiharla büyük Türk Bayramının kutlandığını, sevgili ve aziz vatan ve Cumhuriyetin daima terakki ve tealisi temenniyât-ı kalbiyye ve halisanesini yâd ve tezkâr edildiğini" arz etmek suretiyle tebriklerini bildirmişti[55].

Aynı yıl Avusturya'da Mösyö Tavnenhay tarafından imal edilen ve bir tarafı Gazi Mustafa Kemal'i at üstünde, diğer tarafı ise büst şeklinde tasvir eden küçük boyutlu madalyonun Cumhuriyet Bayramı öncesinde Cumhur reisine ulaştırılması ricasıyla Viyana Sefaretine gönderildiği anlaşılmaktadır. Nitekim bu hediye ve ilişiğindeki zarf yine Gazi Mustafa Kemal'e ulaştırılmak üzere Sefaret tarafından Hariciye Vekâletine takdim edilmişti[56].

54 **BCA**, 541_44123-208998-2.
55 **BCA**, 541_44123-208998-18.
56 **BCA**, HR.IM.._223-52.

III.4. 1928 Yılı Kutlamaları

Berlin Sefiri Kemaleddin Sami (Gökçen) Paşa ile eşi Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanının yıl dönümü münasebetiyle 29 Ekim 1928 gecesinde geniş kapsamlı bir kutlama merasimi düzenlemişti. Merasime iştirak edenler arasında Başvekil Hermann Müller ile eşi, Hariciye Nazırı Gustav Stresemann, diğer nazırlar, memurlar, hemen bütün sefirler, Papalık Elçisi, İspanya, İtalya, Fransa ve Rusya Sefirleriyle bilim, fen, sanat, maliye, iktisat ve basın-yayın dünyasından muhtelif şahsiyetler bulunmuştu[57]. Türk millî bayramının yıl dönümü nedeniyle Viyana'da 29 Ekim 1928'de öğleden sonra Türkiye Sefiri Hamdi Bey de bir resmikabul yapmış, etkinlik vesilesiyle bir Nazır ile Eski Başvekil Karl Renner, Sefirler, Polis Şube Müdürü, bilim ve sanayi muhitine mensup birçok kişi hazır bulunmuştu[58]. Benzer şekilde Cenevre'de Türk Şehbenderhanesinde de parlak bir merasim yapılmış, burada bulunan Türkler Türk Hükûmetine kutlama dileklerini iletmek üzere Şehbenderhaneye gelmişti. Etkinlik münasebetiyle Şehbender Kemal Bey tarafından günün anlam ve önemine ilişkin bir nutuk söylenmişti[59].

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanının yıl dönümü münasebetiyle Peşte'deki Türkiye Sefiri Vasıf (Çınar) Bey sefarethanede bir çay ziyafeti vermişti. Ziyafette siyasi ve idari cenahlardan birçok önemli sima hazır bulunmuştu[60]. Sofya'daki Türkiye Sefarethanesinde bir resmikabul icra edilmişti. Hükûmetleri adına Bulgaristan Hariciye Nazırı ile Teşrifat Umum Müdürü, Türkiye Sefiri Hüsrev (Gerede) Bey'e tebriklerini arz etmişti[61]. Moskova'da Türkiye Sefaretinde Türk tebaasının tebrikleri kabul edilmişti. Akşam Sefarethanede Litvinof, Karahan ve Sefirler Heyetinin iştirakiyle özel bir resmikabul yapılmıştı[62].

III.5. 1929 Yılı Kutlamaları

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıl dönümü münasebetiyle Roma Sefiri Suad Bey Sefarethanede mükellef bir ziyafet vermişti. Ziyafette eşleriyle

57 "Berlin Sefarethanemizdeki Müsamere", **Vakit**, S 3886, 1 Teşrîn-i Sânî 1928, s.2.
58 "Avrupa'daki Sefarethanelerimizde", **İkdam**, S 11323, 31 Birinci Teşrîn 1928, s.3; "Viyana Sefarethanemizdeki Resmikabul", **Vakit**, S 3886, 1 Teşrîn-i Sânî 1928, s.2.
59 "Cenevre'de", **Hâkimiyeti Milliye**, S 2627, 1 Teşrîn-i Sânî 1928, s.2; "Cenevre'de", **Vakit**, S 3885, 31 Teşrîn-i Evvel 1928, s.4.
60 "Peşte'de", **Vakit**, S 3885, 31 Teşrîn-i Evvel 1928, s.4; "Avrupa'daki Sefarethanelerimizde", **İkdam**, S 11323, 31 Birinci Teşrîn 1928, s.3.
61 "Sofya'da", **Vakit**, S 3885, 31 Teşrîn-i Evvel 1928, s.4.
62 "Moskova'da", **Vakit**, S 3885, 31 Teşrîn-i Evvel 1928, s.4.

Hariciye Nazırı Dino Grandi, Ankara Sefiri Orsini Baroni ve daha birçok muteber şahsiyet hazır bulunmuştu. Ziyafetten sonra bir resmikabul yapılmıştı. Bu merasime Roma'nın tanınmış aileleri iştirak etmişti. Davetlilerin ağırlanması hususunda Suad Bey'e eşi ve kızı da yardımcı olmuştu[63]. Cenevre Konsolosluğunda ise başta Türk tebaa olmak üzere bütün davetliler saat 14.30'dan itibaren toplanmaya başlamıştı. Türkiye'nin Cenevre Konsolosluğunun bulunduğu Maison Royal binası İsviçre'nin en güzel mimari yapılarından biri idi. Cenevre şehrinin misafiri olan üst düzey görevliler burada misafir ediliyordu. Resmikabul vesilesiyle Cenevre'de yaşayan Türkler bir araya gelme ve memleket hasreti giderme imkânı bulmuştu. Davetliler arasında özellikle İsviçre'de diplomatik görevlerde bulunan Hintli Müslümanlar dikkat çekmişti. 2-3 saatlik bir hasbihâlden sonra davetliler için hazırlanan büfeye geçilmişti[64].

Peşte'deki Türk Sefaretinde de bir resmikabul yapılmıştı. Peşte'deki Türkler ve Macar Mümessiller, Türkiye Maslahatgüzarı Vahit Bey'i tebrik etmişti. Merasime katılmak üzere Turan ve Leh-Macar Cemiyetleri de birer "Heyet-i Murahhasa" göndermişti. Sofya'daki Türkiye Sefaretinde de büyük merasim düzenlenmişti. Kral 3. Boris adına Seryaverleri Kurtoklief, Müsteşarı Groeff ve Protokol Müdürü, Hükûmet adına da Başvekil Andrey Lyapçev Türkiye Sefaretindeki kutlama merasiminde hazır bulunmuş ve Sefir Hüsrev (Gerede) Bey'e tebriklerini arz etmişti. Hüsrev Bey öğleden sonra Sofya'daki Türkleri Sefarethanede kabul etmişti. Aynı şekilde Moskova'daki Türk Sefaretinde de bir resmikabul yapılmıştı. Sovyet Diplomatlardan Litvinof, Karahan, Rotean, Mikoyan, Kinstohuk ile Sıhhiye Nazırı Kurz, Maarif Nazırı Muavini Lunaçarski, Ticaret Nazırı Muavini Semaşko ve Yabancı Diplomatlar Heyeti merasimde hazır bulunmuştu[65].

III.6. 1930 Yılı Kutlamaları

Cumhuriyet Bayramı'nın yıl dönümü münasebetiyle Stockholm Sefaretinde gündüz vakti kapsamlı bir resmikabul ve gece bir ziyafet tertip edilmişti. Sayısı 300'ü bulan davetli grubu arasında Sefirler Heyeti ile İsveç Hariciye erkânı da bulunuyordu. Söz konusu davetliler merasim vesilesiyle Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal hakkındaki saygı ve hürmet duygularını samimi bir

63 "Roma Sefarethanemizde Ziyafet", **Akşam**, S 3970, 1 Teşrîn-i Sânî 1929, s.2.
64 "Cenevre Konsoloshanemizde Cumhuriyet Bayramı", **Akşam**, S 3973, 4 Teşrîn-i Evvel 1929, s.2.
65 "Hariçte", **Hâkimiyeti Milliye**, S 2983, 31 Teşrîn-i Evvel 1929, s.6.

şekilde Sefir Ragıp Bey'e iletme fırsatı bulmuştu. Birinci Dünya Savaşı'nda esir düşen, sonrasında vatanlarına dönerken İsveç'te hayatını kaybeden malul Türk şehitlerinin hatırasını ihya etmek üzere İsveç Hükûmeti tarafından büyük bir kadirşinaslıkla Trelleborg'ta bir heykel diktirilmişti. Bu heykele Cumhuriyet Bayramı vesilesiyle Stockholm Sefareti yetkilileri tarafından Türkiye'nin Malmö Fahrî Konsolosu vasıtasıyla bir çelenk konulmuştu[66].

Peşte'de Turan Cemiyeti tarafından tertip edilen merasime Türk Sefaret Heyeti ile burada bulunan Ticaret Vekâleti Mümessili ve diğer birçok Türk ve Macar iştirak etmişti. Eski Nazırlardan Gyula Pekár bir nutuk söyleyerek Türk-Macar ilişkileri tarihi hakkında bilgi vermiş ve bu ilişkilerin arz ettiği önemden bahsetmişti[67]. Atina'da ise Yunan Haricîye Nezareti Müdürlerinden Ksidekis Türkiye Maslahatgüzarını ziyaret ederek Yunan Hükûmeti adına Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıl dönümünü tebrik etmişti[68].

Cumhuriyet gazetesi hususi muhabirinin verdiği haberlere göre 29 Ekim 1930'da Cumhuriyet Bayramı nedeniyle Türkiye Seyrisefain İdaresi tarafından İskenderiye'de Ege Vapuru'nda bir merasim düzenlenmişti. Geminin her tarafı Türk ve Mısır bayrakları ile Yalova'dan getirilen çiçek ve yeşilliklerle süslenmişti. Merasime başta Kahire Sefiri General Muhiddin (Akyüz) Bey ile İskenderiye Sefiri Kemal (Köprülü) Bey olmak üzere Türk Sefarethane ve Konsoloshanesi erkânı, Yabancı Konsoloslar, Kahire ve İskenderiye'nin yerli ve yabancı üst düzey simaları, Kralın Saray Teşrifatçısı, Mısır Matbuat Müdürü ve bürokratlar davetli olarak katılmıştı. Davetliler karada gemi zabitanı ve vapurda ise Süvari Cemal Bey, Burhaneddin Bey, Emin Yahya Paşa ve Seyrisefain İdaresi Temsilcisi tarafından karşılanmıştı. Merasim Türk Sefaret ve Seyrisefain yetkililerinin bayram nedeniyle tebrik edilmesiyle başlamıştı. Misafirler telgrafla Seyrisefain Müdür-i Umumisi Sadullah Bey'i de tebrik etmişti. Tebrikleşmeden sonra İşletme Müdürü Burhaneddin Bey'in organize ettiği bir balo verilmişti. Baloda Burhaneddin

66 "Stokholm'de", **Vakit**, S 4602, 31 Teşrîn-i Evvel 1930, s.2

67 "Peşte'de Cumhuriyet Bayramı", **Hâkimiyeti Milliye**, S 3342, 1 Teşrîn-i Sânî 1930, s.3; "Peşte'de Cumhuriyetimiz Hararetle Tes'it Edildi", **Vakit**, S 4603, 1. Teşrîn-i Sânî. 1930, s.2

68 "Yunan Hükümetinin Tebrikâtı", **Cumhuriyet**, S 2329, 31 Teşrîn-i Evvel 1930, s.5.

Bey'in gösterdiği nezaket davetlileri memnun etmişti. Balo ve eğlence sabah vakitlerine kadar devam etmişti[69].

III.7. 1931 Yılı Kutlamaları

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıl dönümü münasebetiyle 29 Ekim 1931'de Sefir Hamdi Bey tarafından Viyana Sefarethanesinde parlak bir resmikabul düzenlemişti[70]. Benzer şekilde Brüksel Maslahatgüzarlığı tarafından da bir resmikabul icra edildiği anlaşılmaktadır[71].

Peşte'de Turan Cemiyeti tarafından organize edilen merasim de coşkun bir şekilde geçmişti. Merasimde Peşte Türkiye Sefareti Müsteşarı Cevad Bey ile Macaristan Meclisi Hariciye Komisyonu Reisi Julsteku da hazır bulunmuştu[72].

III.8. 1932 Yılı Kutlamaları

Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla 29 Ekim 1932'de Bükreş'te Türk Sefaretinde bir resmikabul yapılmış ve Romen Hükûmeti yetkilileri ile sefirler Sefir Hamdullah Suphi Bey'i tebrik etmişti. Romen basın-yayını da Türkiye Cumhuriyeti'nin yıl dönümü nedeniyle takdir duygularını dile getiren makaleler kaleme almıştı[73].

Aynı gün Türkiye'nin Viyana Orta Elçisi Hamdi Bey bir öğle yemeği vermişti. Yemekte Cumhur reisi, Başvekil, Nazırlar, Sefirler Heyeti ve Avusturya'nın eski Ankara Elçisi Agust (Ritter von) Kral eşleriyle birlikte hazır bulunmuştu. Hamdi Bey yemeğin ardından Viyana'daki Türklerin tebriklerini kabul etmişti[74].

Türkiye'nin Stockholm Sefarethanesinde ise kutlama programı çerçevesinde Türk tebaaya öğle yemeği verilmişti. Saat 15'ten itibaren Sefir Ragıp Raif Bey şahsî ve resmî dostlarının tebriklerini kabul için bir çay ziyafeti tertip etmişti. Akşam Sefarette verilen büyük ziyafette İsveç Hariciye erkânı ile

69 "Hariç Memleketlerde 29 Teşrîn-i Evvel", **Cumhuriyet**, S 2329, 31 Teşrîn-i Evvel 1930, s.5.
70 "Viyana", **Cumhuriyet**, S 2688, 31 Teşrîn-i Evvel 1931, s.5.
71 **BCA**, Y..EE..KP..43.4246.
72 "Peşte'de Cumhuriyet Bayramı Münasebetile Yapılan Bayram", **Cumhuriyet**, S 2688, 31 Teşrîn-i Evvel 1931, s.5.
73 "Bükreş Sefaretimizde Cumhuriyet Bayramı", **Cumhuriyet**, S 3049, 1 Teşrîn-i Sânî 1932, s.3.
74 "Viyana'da", **Akşam**, S.5050, 31 Te 1932, s.2; "Viyana Sefarethanemizde", **Vakit**, S 5320, 31 Teşrîn-i Evvel 1932, s.2.

Stockholm'deki sefirler hazır bulunmuştu. Samimi bir havada geçen ziyafet esnasında Gazi Mustafa Kemal'in Türk Milleti'nin kurtarıcısı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olarak başarıları yâd edilmişti[75].

Budapeşte merkezli olarak faaliyet gösteren Turan Cemiyeti, Cumhuriyet Bayramı nedeniyle 28 Ekim 1932'de saat 18'de merkez bürosunda bir toplantı gerçekleştirmişti. Önce Cemiyet Reisi Gyula Pekár millî bağımsızlık hususunda bir açıklamada bulunarak Gazi Mustafa Kemal'in yeni Türkiye'yi bu esaslar üzerine kurduğunu ve Türkiye'nin ancak asırlara sığacak bir inkılap hareketini son 10 sene zarfında başardığını ifade etmişti. Ardından Cemiyetin İkinci Reisi Petér Móricz Türk tarihi çalışmaları hususunda Gazi Mustafa Kemal'in Türk tarihçilere yeni ufuklar açtığını, bu doğrultuda yapılan çalışmalar neticesinde bilim dünyasının ilgisinin Türkiye'ye döndüğünü belirtmişti. Emekli General Glock ise Türk İstiklal Savaşı'nın önemli bir safhasını teşkil eden Sakarya Muharebeleri hakkında bir konferans vermişti. Aynı isimler ve onlara eşlik eden erkân 29 Ekim'de icra edilen resmikabul için Budapeşte Sefaretine gelmiş ve Pekár tarafından burada da günün anlam ve önemine ilişkin bir nutuk irat edilmişti. Bu vesileyle beyan edilen temenni ve tazimatın Sefaret vasıtasıyla Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal'e iletilmesi arz edilmişti[76].

Türkiye'nin Erivan Konsolosluğunda yapılan resmikabulde de davetli bütün Murahhas Komiserler ve Hükûmet erkânı hazır bulunmuştu. Söz konusu dönemde Kafkasya Cumhuriyeti Reisliğini yürütmekte olan Ermenistan Cumhuriyeti Reisi Yoldaş Ahanyan'a bu sırada ülke dışında olması nedeniyle Ermenistan Hariciye Murahhası Yoldaş Taşloyan vekâlet etmiş ve kutlamalara katılmak üzere Türk Konsolosluğunda hazır bulunmuştu. Hükûmet erkânından başka İran Konsolosu, banka müdürleri, mali ve iktisadi müessese reisleri, matbuat erkânı, edebiyat ve güzel sanatlar birliği mümessilleriyle ülkenin diğer ileri gelenleri de davette yer almıştı. Davetli sayısı burada bulunan Türklerle beraber 50 civarındaydı. Taşloyan'ın Konsolosluğa gelişiyle birlikte misafirler büfeye davet edilmiş ve Taşloyan burada gelişmekte olan Türk-Ermeni ilişkileri hususunda coşkun ve samimi bir nutuk irat etmişti. Bunu diğer konsolosların ve meslek temsilcilerinin nutukları takip etmişti. Konsolos tarafından bu konuşma ve tebriklere

75 "Stokholm Sefarethanemizde", **Vakit**, S 5320, 31 Teşrîn-i Evvel 1932, s.2.
76 **BCA**, 030.10.0.0.232.565.4.

teşekkürle karşılık verilmişti. Nutuklarda Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal ile Başvekil İsmet Bey'in inkılapçı ruh ve icraatı, Hükûmet ricalinin idaredeki kudreti ve faaliyetleriyle son senelerde Türkiye'nin büyük bir ilerleme ve gelişme kaydetmesi, inkılap hareketinin Doğu ve Batı Medeniyetindeki değeri, önemi ve etkilerinden bahsedilmişti. Merasimden sonra Taşloyan, Ermenistan Cumhuriyeti Hükûmeti'nin tebrik ve hürmetlerinin Gazi Mustafa Kemal ile Türkiye Hükûmeti'ne bildirilmesini rica etmişti. Türkiye'de Cumhuriyetin ilanının yıl dönümü nedeniyle Ermenistan matbuatı önemli makaleler neşretmişti. Ermenistan Komünist Fırkası Merkezi Komitesi ile Ermenistan Sosyalist Şura Cumhuriyeti Merkezi İcra Komitesi'nin organı olan Horurtayin Hayastan (Sovyet Ermenistanı) gazetesi ilk sayfalarını "Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. Devir Senesi Münasebetiyle", "Cumhuriyet Türkiyesi'nin Yükselişi", "Türkiye Cumhuriyeti'nin Millî Bayramı" ve "Türkiye Cumhuriyeti'nin Devir Senesi Türkiye'deki Sovyet Mütehassısları" başlıklı içeriği zengin makale ve resimlere hasretmişti. Küçük bir hacimle çıkan ve yine Ermenistan Merkezi İcra Komitesi'nin Türkçe gazetesi Kızıl Şafak ilk sayfasını resimlerle ve "Dost Türkiye Cumhuriyeti'nin Millî Bayramı" başlığıyla tezyin etmişti. Söz konusu makalelerde Türk Milleti'nin varlığı ve istiklali için giriştiği Millî Mücadele'ye temas edilmiş ve zaferle neticelenen bu mücadele Şuralar İttifakı'nın "Emperyalizm ve Çar istibdadına karşı verdiği mücadele" ile özdeşleştirilmişti. Ardından kurulan Cumhuriyet ile Türkiye'ye modern bir çehre kazandıran inkılap ve iktisadi kalkınma hareketinin arz ettiği öneme değinilmişti. Türkiye ile Sovyet Birliği arasındaki dostluk ilişkileri ve bu ilişkilerin gelecekte daha da kuvvetleneceği vurgulanmıştı[77].

IV. Cumhuriyetin 10. Yıl Dönümü Kutlamaları / 29 Ekim 1933

Cumhuriyetin 10. yıl dönümü bütün Türkiye'de önceki yıllara göre daha özel ve geniş kapsamlı etkinliklerle kutlanmıştı. Cumhuriyet idaresi 10 yıl gibi kısa bir süre içinde siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda önemli başarılara imza atmış, dış politikada ise barış yanlısı tutumuyla takdir toplamıştı. Bu başarıların ülkeye kazandırdığı uluslararası güvenirlik ve saygınlığın bütün ülkede idrak edilmesi ve dünya kamuoyuna duyurulması isteği Cumhuriyetin ilanının 10. yılı kutlamalarına farklı bir anlam kazandırmıştı. Gazi Mustafa Kemal'in "En Büyük Bayram" olarak

77 **BCA**, 030.10.0.0.250.689.31.

nitelendirdiği Cumhuriyetin 10. yıl dönümünde belirttiği üzere Türk Milleti birlik ve beraberlikle güçlüklerin üstesinden gelmesini bilmişti. Artık daha büyük hedeflere yönelme zamanı idi[78].

Bütün bu gelişmeler doğrultusunda TBMM'de yapılan görüşmeler neticesinde 11 Haziran 1933'te "Cumhuriyetin İlanının 10. Yıl Dönümü Kutlulama Kanunu" yürürlüğe girmişti. Bu doğrultuda yapılacak etkinlikler için bütçe imkânları genişletilmişti. 3 gün kutlanacak bayram için bütün resmî ve hususi müesseseler tatil edilecekti. Vilayetlerde kutlama programını tespit ve uygulamak üzere komite ve heyetler oluşturulacaktı. Bu kutlamalarda her kesimden halka ülkede kaydedilen gelişmeler ile Cumhuriyet rejiminin devlete ve millete kazandırdıkları izah edilecekti[79]. Yukarıda bahsi geçen kanun çerçevesinde teşkil edilen "Kutlama Yüksek Komisyonu"nun da talepleri doğrultusunda günün anlam ve önemine uygun olarak Şair Faruk Nafiz (Çamlıbel) ile Behçet Kemal (Çağlar) tarafından Türk Milleti'nin azim ve dirayetini dile getiren "10. Yıl Marşı" kaleme alınmış ve bu eser Cemal Reşit (Rey) tarafından bestelenmişti[80].

Cumhuriyet Bayramı'nda yabancı diplomatlar Gazi Mustafa Kemal'e TBMM'de tebriklerini arz etmişti. Bu münasebetle Gazi Mustafa Kemal'in ifade ettiği şu cümleler önem arz etmektedir:[81]

> "Efendiler, haricî siyasetimiz bidayette kendisine çizdiği hattıhareketten asla inhiraf etmemiştir. Haricî siyasetimiz daima milletler refahının müvellidi olan sulh içinde memleketin inkişafını istihdaf etmiştir. Bu inkişafı tam ve mutlak olarak bütün milletlere temenni ederiz. Efendiler, burada bana yapılan temennilerden dolayı bununla sizi tavzif eden Hükûmetlerinize Türk Milleti'nin teşekkürleriyle birlikte bütün minnettarlığımın ifadesini bildirmenizi rica ederim… Efendiler, Türk inkılâbı kurucudur. Türk ihtilâli yüksek bir insanî ülkü ile birleşmiş vatanperverliğin eseridir. Çocuklarına bütün güzellikleriyle bütün büyüklükleri görmek ve aynı zamanda bütün sefaletlere acımak sanatını öğretmektedir. Bu inkılâbın hararetli

78 **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C.I-III, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997, s.318.

79 "Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıl Dönümü Kutlulama Kanunu", **Resmî Gazete**, 26 Haziran 1933, Kanun No.2305, Kabul Tarihi:11.5.1933, S 2437.

80 Bengül Salman Bolat, **Millî Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2012, s.163.

81 "Büyük Gazi'nin Dünkü Hitabeleri", **Vakit**, S 5680, 30 Birinci Teşrin 1933, s.1.

> ve imanlı bir yapıcısı sıfatıyla dünyaya açık yürekle, hulûsla ve dostlukla bakıyorum. Bu heyecan ve büyük sevinç gününde size bu samimî teminatı vermekledir ki memleketlerinize karşı olan hissiyatımı en iyi bir tarzda ifade etmiş oluyorum."

Gazi Mustafa Kemal bu sözleriyle Türkiye Cumhuriyeti'nin demokrasiye, barışa ve uluslararası iş birliğine verdiği önemi net bir şekilde dile getirmişti.

10. yıl kutlamalarını yalnız yurt içinde değil, yurt dışında da büyük bir coşkuyla gerçekleştirmek için hazırlıklara girişilmişti. Buralarda yapılacak kutlamaların gösterişli olmasına özen gösterilmesi istenmiş, öğrenci veya iş adamlarının da katılımıyla ilgili ülkelerde bayram heyecanının yaşatılmasının "memleket ve inkılap vazifesi" olduğu özellikle vurgulanmıştı. Bu münasebetle CHP Kâtib-i Umumiliği tarafından dış ülkelerde Türkiye'yi anlatmak ve tanıtmak üzere konferanslar hazırlanmıştı. Aynı zamanda CHP Kâtib-i Umumisi olan 10. Cumhuriyet Bayramı Kutlulama Yüksek Komisyonu Reisi Recep Peker tarafından yabancı ülkelerde neşredilmek üzere örnek bir konferans metni hazırlanmıştı. Bunlar Diplomatik Temsilciliklerce ilgili ülke diline çevrilerek muhtelif vasıtalarla yayınlanmıştı. Örneğin etkinlikler vesilesiyle hazırlanan Fransızca özetli *Onuncu Yıl Kitabı* ve ilişiğindeki Türkiye fotoğrafları Sefaretler tarafından dağıtılmıştı. 10. yıl kutlamaları Bükreş, Brüksel, Washington, Peşte, Varşova, Stockholm, Londra, Kahire, Bern ve Lahey'deki radyo istasyonlarında yarım saatlik birer programla anılmıştı. Programın ilk kısmında Türk Millî Mücadelesi anlatılmış, ikinci kısmında da İstiklal Marşı, türküler ve muhtelif Türk musiki eserleri yer almıştı. Yabancı basında Türkiye'den gönderilen resim ve grafikler yayımlanmış, 10 yıllık Cumhuriyetin başarıları izah edilmişti[82]. Konferansların kalabalık salonlarda, profesyonel konferansçılar veya o yerin tanınmış kişileri aracılığıyla gerçekleştirilmesine olabildiğince özen gösterilmişti. Konferanslarda Türkiye'ye dair yabancıların bilmesinde fayda görülen hususlara temas edilmişti. Bunun yanı sıra sefirlere ek birçok bilgi kaynağı gönderilmiş, konferans metnini bu bilgiler doğrultusunda genişletme veya daraltma imkânı tanınmıştı. 10. yıl kutlamalarının anlamının daha iyi kavranması için konferanslarda ilk olarak Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyete Türk İnkılabı'nın geçirdiği evrelere değinilmişti. Bu bağlamda anlatım şu şekilde kurgulanmıştı: Teokratik bir saltanat idaresine sahip olan

[82] Yasemin Doğaner, "Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları", **Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi**, S 9, Şubat 2007, s.133.

Osmanlı Devleti'nde padişah siyasi olduğu kadar halife unvanı nedeniyle dini bir otoriteyi de temsil ediyordu. Ülkede Maarif Nezaretinin idaresindeki okulların dışında "Medrese" adı altında dinî bir mektep, Adliyeye bağlı mahkemelerden başka da Şer'iyye Mahkemeleri bulunuyordu. Halk "taassup girdabı" içindeydi. Erkekler cüppe ve şalvar giyerken, kadınlar çarşaf ve peçe içinde kafes altında yaşamak zorunda kalmıştı. Bu idare ve yaşam tarzı Türk Milleti'nin karakterine uygun değildi. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan Mustafa Kemal Paşa Türk Milleti'nin millî hüviyetini bulmasını sağlamıştı. 23 Nisan 1920'de millî hâkimiyetin tek kaynağı olan TBMM Ankara'da açılmıştı. TBMM Reisi ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa 30 Ağustos 1922'de yabancı istilacılara son ve etkin bir darbe vurmuştu. Türkiye'de hâkimiyet kayıtsız şartsız olarak millete geçmişti. Kanun yapma ve icra yetkisi Meclis tarafından kullanılıyordu. Hak, hürriyet ve görevler Teşkilat-ı Esasiye ile tespit edilmişti. Adli işler bağımsız mahkemelerde görülüyordu. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiş, Türkiye laik ve halkçı bir devlet kimliğine bürünmüştü. Saltanat ve hilafet kaldırılmıştı. Kadın erkek modern kıyafetlere kavuşmuştu. Latin karakterli yeni harfler benimsenmiş ve tesis edilen Millet Mektepleri ile okuma yazma oranı hızla yükselmişti. Köylerden şehirlere ilköğretimden yükseköğretime okullaşma ve eğitim faaliyetleri nitelik ve nicelik olarak hızla artmıştı. Sosyal ve kültürel hayatta canlanmaya sebep olan özgün bir teşkilat olarak Halkevleri kurulmuştu. Türk diline ve tarihine yönelik bilimsel çalışmalarla millî kimliğe sahip çıkılmıştı. Medeni Kanun kabul edilmişti. Kadınlar hürriyete kavuşmuş, toplum içinde eşit imkân ve şartlarla yer almaya başlamıştı. Toplumsal ilişkileri düzenleyen kanunlar çağın gerektirdiği şekilde yenilenmişti. Kapitülasyonlar kaldırılmış; tarım, hayvancılık, ticaret ve sanayide temin edilen himaye ve teşviklerle iktisadi hayatta büyük bir gelişme görülmüştü. Cumhuriyet Hükûmetleri malî seneleri denk bütçe ile kapatmayı başarmıştı. Ulaştırma faaliyetleri devletin başlıca iştigal alanlarından birini teşkil etmiş ve ülke bayındır hâle gelmeye başlamıştı. Belediyeler yeni kanunlarla takviye ve organize edilmişti. Sağlık ve sosyal yardım işleri neticesinde yaygın hastalıklar tehlike olmaktan çıkmıştı. Devletin yüklendiği eski ve yeni borçlar düzenli bir şekilde ödenmiş, yabancı sermaye güven duyduğu Türkiye'ye yatırım yapmaya başlamıştı. İç ve dış politikada "yurtta sulh cihanda sulh" ilkesi benimsenmiş, muhtelif anlaşmalarla bu ilkeye hayat veren Türkiye uluslararası organizasyonlarda güven telkin etmişti. Milleti en kısa zaman içinde refaha kavuşturmak azminde olan iktidardaki CHF; Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık,

devletçilik, laiklik ve inkılapçılık prensiplerini düstur edinmişti. Bütün bu bilgilerin akabinde konferans metni: "Millî bir enerji ile mazinin bütün kötü miraslarından sıyrılarak eylemekte olduğu diriltici prensiplerle medeniyet dünyasında hakikî bir varlık olmak yolunda Türkiye Cumhuriyeti her gün yeni ve geniş adımlar atıyor." ifadesiyle bitiyordu. Bunun yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti'ne dair şiir ve destanların da dağıtılmak üzere Dış Temsilciliklere gönderildiği anlaşılmaktadır[83]. Bu faaliyetler vesilesiyle yabancı ülkelerde Türkiye'ye duyulan ilgiyi artırmak ve ilişkilerin kuvvetlendirilmesi hedeflenmişti.

Anadolu Ajansı hususi muhabirinin verdiği bilgilere göre New York'taki Türk-Amerikan Muhipleri Cemiyeti tarafından Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Ahmet Muhtar Bey'in de iştirakiyle 29 Ekim 1933 gecesi büyük bir balo düzenlenmişti. ABD'nin bütün teşekküllerine mensup 350 mümtaz şahsiyetin iştirak ettiği baloda ABD Cumhur reisi Franklin D. Roosevelt ile Gazi Mustafa Kemal'in tebrik mesajları okunmuştu. Her iki mesaj da sürekli alkışlarla karşılanmıştı. Takiben Roosevelt'in bizzat Gazi Mustafa Kemal'e gönderdiği tebrik telgrafı okunmuştu. Gerek bu telgraflar gerekse diğer mesaj ve nutuklar radyo vasıtasıyla bütün ABD'ye duyurulmuş ve her tarafta büyük bir ilgi ile dinlenmişti. Bu faslı yine alkışlar eşliğinde Muhtar Bey'in, Yunan Sefirinin ve ABD Hariciye Nezareti Hususi Mümessilinin nutukları takip etmişti[84]. Benzer şekilde 31 Ekim gecesi Washington'da Türkiye Sefarethanesinde bir resmikabul icra edilmişti. ABD Hariciye Nazırı Cordell Hull ile ABD Hükûmeti'nin bütün üyeleri, Sefirler Heyeti ve üst düzey şahsiyetler dâhil olmak üzere 800'den fazla misafir resmikabulde hazır bulunmuştu. Bu yönüyle Washington Türkiye Büyükelçiliği eşine az rastlanır bir etkinliğe ev sahipliği yapmıştı. Buna ek olarak ABD'deki Türk Konsoloslukları tarafından resmikabuller, muhtelif şehirlerdeki Türkler tarafından da toplantılar düzenlenmiş ve ziyafetler verilmişti. New York Times, Herald Tribune ve Baltimore, The Sun gibi ABD'nin önde gelen gazeteleri Cumhuriyetin 10. yılı nedeniyle Türkiye'de yapılan ıslahat ve icraata dair dostça yayınlar yapmıştı. ABD'nin birçok şehrinde faaliyet gösteren radyolarda seçkin hatipler verdikleri konferanslar vesilesiyle

83 **BCA**, 490.1.1.227.898.2.

84 "Cihan Matbuatı İnkılabımızı Alkışlıyor/Amerika'da", **Cumhuriyet**, S 3411, 3 Teşrîn-i Sânî 1933, s.7; "Nevyork'ta Büyük Bir Balo", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

Türkiye'de 10 yıl zarfında gerçekleştirilen inkılap hareketi ve ilerici hamleler hakkında halka bilgi vermişti[85].

Türkiye'nin dış politikada ağırlık merkezlerinden birini çeken Avrupa'da da kutlamalara önem verilmişti. Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yıl dönümü kutlamaları çerçevesinde Berlin'deki Türk Sefiri, Birinci Dünya Savaşı'nda Alman askerlerinin hatırasına hürmet eseri olarak dikilen abideye bir çelenk koymuştu. Çelengin üzerinde: "Büyük Harpte ölen Türk askerleri namına Alman kardeşlerine" ibaresi bulunuyordu. Berlin'de eğitim görmekte olan Türk talebeleri adına murahhas bir heyet de bu abideye bir çelenk bırakmıştı[86]. Berlin'deki Volf Ajansı'ndan Anadolu Ajansı'na intikal eden bilgilere göre bayram günü Hitler'in milis kuvvetlerine mensup bir müfreze Türkiye Sefareti önünde mevki almıştı. Öğleye doğru Milliyetperver Sosyalist Hücum Kıtaatı Erkan-ı Harbiye Reisi Richmond, refakatinde Milis Kuvvet Kumandanları olduğu halde Türk Sefaretine gelerek sefire eski muhariplerin ve Hücum Kıtaatının tebrikini bildirmişti. Sefir Kemalettin Sami Paşa'nın eşine, üzerine kırmızı ay ve milliyetperver sosyalistlerin remzi bulunan salip işlenmiş kurdele içinde bir buket takdim edilmişti. Bu sırada Sefarethane önüne bayrak ve bando ile bir Hücum Kıtası Müfrezesi gelmiş ve Kemalettin Sami Paşa refakatinde Türk Ataşemiliteri Cevad Bey ile Richmond olduğu hâlde müfrezeyi teftiş etmişti[87]. Ardından Landwehr Kasiny'da Türk talebesi şerefine bir ziyafet verilmişti. Saat 19'da Sefarethanede Türk tebaaya çay ikram edilmiş ve akşam resmikabul yapılmıştı[88]. Havas Ajansı'ndan alınan bilgilere göre Türkiye Sefarethanesinde yapılmış olan resmikabulde Başvekil Yardımcısı Von Papen, Hariciye Nazırı Von Neureth, diğer nazırlar, sefirler, ordu ve donanma mensupları, siyasi ve iktisadi mahfil, sanat ve basın-yayın temsilcileri ile Ecnebi Memleketlerdeki Alman Birliği ve Asya Cephesi Eski Muharipleri Federasyonu Mümessilleri bulunmuştu[89]. Von Papen, Gazi Mustafa Kemal'in general ve devlet adamı olarak meydana getirdiği eserden övgü ile bahsetmiş, TBMM'nin 1920'de menfur Sevr Muahedesi'ni reddetmiş

85 "Sefarethanemizde Yapılan Resmikabul", **Cumhuriyet**, s 3411, 3 Teşrîn-i Sânî 1933, S 7; "Washington'da Resmikabul", **Hâkimiyeti Milliye,** S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

86 "Berlin'de Sefirimiz Meçhul Asker Abidesine Çelenk Koydu", **Cumhuriyet**, S 3410, 2 Teşrîn-i Sânî 1933, s.3: "Berlin'de Bir Hürmet Nişanesi", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4415, 2 İkinci Teşrin 1933, s.5.

87 "Berlin'de", **Cumhuriyet**, S 3408, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, s.1, 7.

88 "Berlin Elçiliğimiz", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.2.

89 "Berlin'de", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, s.1, 5; "Almanya'da Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4414, 1 İkinci Teşrin 1933, s.2.

olduğunu hatırlatarak*:* "Türk Milleti'nin dostu olan Alman Milleti bugün biliyor ki zorla koparılan imzalarla bir milletin haysiyet ve şerefi elinden alınamaz ve müstakil bir milletin bu hayati prensipleri hilafında hiçbir muahede zorla imza ettirilemez"[90] demişti. Konuşmasının devamında Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim 1923 tarihinin yıl dönümüne yaptığı atıfla şunları söylemişti:

> "Alman Milleti bu mesut günü hususi bir alaka ile kutlulamaktadır. Kahraman Türk Milleti'nin parlak vasıflarını ve tarihin uzun seyri esnasında mevcudiyetini idame için yaptığı fedakârlıkların azametini Almanlar kadar hiç kimse bilemez. Fakir düşmüş ve meyus olmuş bir memlekette yeni Türkiye'nin Büyük Reisi tarafından ihya olunan enerjilere yine Almanlar kadar hiç kimse hayran olamaz. Türk Milleti'nin ırki kıymetinden cihanşümul tarihî bir şuur doğmuştur. Türkiye'nin fen ve medeniyet sahalarındaki terakkileri çok caziptir. Milliyetperver sosyalistlik Alman Milleti'ne dâhilde vifak ve hariçte sulhu temin için girişmiş olduğu yolda Türkiye'nin şahsında kıymetli bir yardımcı bulacaktır."

Bu konuşmaya Sefir Kemalettin Sami Paşa Türk Milleti adına teşekkür ederek cevap vermişti. Türk Milleti'nin Almanlarla Birinci Dünya Savaşı yıllarında yaptığı silâh arkadaşlığına dair hatıralara atıfta bulunmuş ve bu nedenle Alman Milleti ile samimî dostluk ilişkilerini idame etmek arzusunda bulunduklarını ifade etmişti[91].

Paris'teki Türkiye Sefiri Suad Bey de Türk tebaayı kabul etmiş ve bu vesileyle büyük ilgi toplayan şenlikler düzenlenmişti[92]. Sefir irat ettiği nutukta Cumhuriyetin tesisinden itibaren kat edilen merhaleleri ve Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal ile Başvekil İsmet Paşa'nın idarelerinde elde edilen başarıları açıklamıştı. Türk-Fransız dostluğunun devamının ve bu iki demokratik ülke arasındaki ortak mesainin Yakın Şark'ta ve bütün dünyada barışın desteklenmesine ciddi bir katkı sağlayacağını özellikle kaydetmişti[93]. Suad Bey tarafından bir akşam ziyafeti verilmiş ve bunu parlak bir resmikabul takip etmişti. Ziyafete katılan Fransa Reisicumhuru Albert Lebrun, Cumhuriyetin 10. yıl dönümü münasebetiyle Türkiye'ye duyduğu muhabbet ve samimiyetini dile getirmiş ve Suad Bey'in nezdinde bütün Fransa Milleti adına Gazi

90 "Almanya'da", **Cumhuriyet**, S 3410, 2 Teşrîn-i Sânî 1933, s.6
91 "Dışarda Bayram", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4415, 2 İkinci Teşrin 1933, s.5.
92 "Paris'te", **Cumhuriyet**, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, S 3408, s.7.
93 "Paris Elçiliğimizde Kutlulama", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.3.

Mustafa Kemal'i ve Türk Milleti'ni tebrik etmişti. Başvekil Albert Sarraut, Hariciye Nazırı Paul Boncour, Millî Terbiye Nazırı De Monzie, diğer nazırlar, bütün büyük ve orta elçiler, yabancı ataşemiliterler, Paris Askerî Valisi General Guro, bahriye erkânı, Harbiye-i Umumiye Reisi Amiral Du Randviel, ayan ve mebuslardan birçok kişi de resmikabulde hazır bulunmuştu. Etkinlikte yer alanlar arasında Belçika, İspanya, Lehistan, Almanya, Litvanya, İtalya ve Avusturya Büyükelçileri; İngiltere Maslahatgüzarı; Kanada, Yunanistan, Guatma, Estonya, Çin, Meksika, Finlandiya, Paraguay, Macaristan, İsveç, Haiti, İran, Siyam/Tayland Orta Elçileri ve Eski Başvekil Théodore Steeg, Eski Nazırlardan Renault, Umur-ı Siyasiye Müdürü Bargeton, Hariciye Nezareti Afrika ve Şark İşleri Müdür Muavini Saint Quentîn de vardı. Eşi seyahatte olan Suad Bey misafirleri kızı ile yeni tamir ve tefriş edilmiş Sefarethanenin salonlarında ağırlamıştı. Misafirler salonun girişinde karşılanmış, daha önce planlanan balo Eski Başbakan Paul Painlevé'nin vefatı nedeniyle bir nezaket eseri olarak Suad Bey tarafından programdan çıkarılmıştı. Buna mukabil suare geç vakitlere kadar devam etmişti[94]. Bu zaman dilimi içinde genç bir Türk talebesi tarihsel açıdan Türk İnkılabı'nı ayrıntılı bir şekilde açıklamış ardından diğer talebeler bir piyes temsil etmiş, vatan şarkıları söylemiş ve Türk halk oyunlarından örnekler sunmuştu[95]. Basın ve yayın mensupları Türklerin Cumhuriyet Bayramı'nı kutlamış ve söz konusu etkinlik gecesinde icra edilen merasime ilişkin takdir duygularını beyan etmişti. Bu yazılar arasında Başvekil Albert Sarraut'ın Fransız-Türk tarihî-siyasi ilişkilerini ve dostluğunu dile getiren uzun makalesi özellikle dikkat çekmişti[96]. Cumhuriyetin 10. yıl dönümü Marsilya'daki Türk Konsoloshanesinde de merasimle kutlanmıştı. Marsilya gazeteleri Sefarethanedeki Cumhuriyet kutlamalarına ilişkin yazılara yer vermişti. Örneğin "Le Petit Marseillais" gazetesi sütunlarında: "Türk Milleti iki günden beri muhteşem bayramlarla Cumhuriyetin yıl dönümünü tes'it ediyor. Dünyanın dört tarafındaki Türk vatandaşları bütün kalpleriyle bu nümayişlere iştirak ediyorlar. Bu cümleden olarak Marsilya Konsolosu Kudret Bey, dün Konsoloshane salonunda Türk vatandaşlarının ve şehrimiz şahsiyetlerinin

94 "Memleket Dışındaki Merasim, Tezahürat/Paris", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, s.1.

95 "Paris Elçiliğimizde Kutlulama", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.3; "Fransa'da Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4415, 2 İkinci Teşrin 1933, s.5.

96 "Fransa Cumhur Reisi, Sefarethanemize Gelerek Gazi'yi ve Türk Milleti'ni Tebrik Etti", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

hazır bulundukları bir ziyafet verdi. Saat 11'de Konsolosluk bahçesinde Türkiye Turing Kulübü'nün asri tarzda inşa edilmiş bir pavyonu açıldı. Bundan sonra Fransa'nın ve Türkiye'nin bahtiyarlıkları şerefine şampanyalar içildi." şeklinde bir habere yer vermişti. Haberde de dile getirildiği üzere kutlamalar sırasında Konsoloshane bahçesinde tesis edilen Turing Kulüp pavyonu açılmıştı. Cumhuriyet gazetesinin Nis Muhabiri Emiroğlu Ziya Bey'in girişimi ve Türk Konsolosu Kudret Bey'in destek ve gayretiyle vücut bulan bu pavyonda Türkiye'ye seyahat etmek isteyen seyyahlara ihtiyaç duydukları bilgiler verilecekti. Türk mahsulat ve mamulatının da teşhir edileceği pavyon bu özelliğiyle yalnız Türkiye'ye gelecek seyyahlara bilgi vermekle ve turizm faaliyeti gösterilmekle kalmayacak, bir nevi Türk Ticaret Müzesi vazifesini de yerine getirecekti. "La Petit Provençala" gazetesi de: "Türkiye Başkonsolosu Kudret Bey, Türk Cumhuriyeti'nin 10. yıl dönümünü tes'it için Konsoloshanede küçük bir bayram tertip etti. Bütün Türk kolonisi, şehrimizde pek çok olan Türk dostlar, ticaret ve sanayi âlemine mensup şahsiyetler bu toplantıya davetliydiler. Başkonsolos Kudret Bey bir nutuk irat ederek Türkiye ile Fransa'yı birbirine yaklaştırmayı istihdaf eden gayelerden bahisle Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. senesi ve Türk-Fransız milletlerinin saadeti şerefine kadehini kaldırdı." şeklinde bilgi vermişti. Gazetede ayrıca bayram vesilesiyle konsolosluk binasının yanında Türkiye Turing Kulübü'nün bir pavyonunun resmî açılışının yapıldığı bildirilmişti. Habere göre bu zarif binada Turing Kulübü tarafından Türk ürünleri teşhir edilecek ve Türkiye'ye gidecek seyyahlar için gerekli bilgiler verilecekti. Bir diğer Fransız gazetesi Marseille-Matin de Türk Konsoloshanesindeki Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına ve resmî açılışı yapılan pavyona dair ayrıntılı bilgiler vermişti[97].

Anadolu Ajansı hususi muhabirinin verdiği bilgilere göre Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yıl dönümü münasebetiyle Büyükelçi Münir (Ertegün) Bey'in de iştirakiyle Orta Şark İngiliz Siyasi Cemiyeti tarafından Londra'da büyük bir toplantı düzenlenmişti. Bazı sefirler ile kalabalık bir halk grubunun da hazır bulunduğu bu toplantıda cemiyet reisinin Gazi Mustafa Kemal'e gönderdiği tebrik telgrafı okunmuş ve telgraf coşkun bir şekilde alkışlanmıştı[98]. Ardından Türk dostu olarak tanınan Müşir Walker, Gazi Mustafa Kemal ve yeni Türkiye hakkında mühim konulara temas eden bir konferans vermişti. Walker, konferansında Gazi Mustafa Kemal'in Birinci

97 "Marsilya'da Bayram", **Cumhuriyet**, S 3417, 9 Teşrîn-i Sânî 1933, s.6.
98 "İngiltere'de", **Cumhuriyet**, S 3411, 3 Teşrîn-i Sânî 1933, s.7.

Dünya Savaşı'nda ülkesi için Çanakkale Cephesi'nden itibaren gösteregeldiği üstün hizmetleri ve meydana getirdiği dâhice eserleri saymıştı. Türklerin Millî Mücadele sırasındaki ilk barış girişimini o zamanki İngiliz Hükûmeti'nin soğuk karşılama sebeplerini izah etmişti. Türk millî zaferinin Mudanya Mütarekesi ve Lozan Sulh Muahedesi ile nasıl perçinlendiği, Cumhuriyet idaresinin geniş ıslahat hareketi ve icraatı hakkında kapsamlı bir bilgi vermişti. Gazi Mustafa Kemal ve Türkiye Cumhuriyeti hakkında Londra'da verilen en samimi ve başarılı konferans olarak değerlendirilen bu sunum birçok defa alkışlarla kesilmiş ve halk üzerinde derin bir ilgi uyandırmıştı. Münir Bey söz alarak cemiyete, Müşir Walker'a ve etkinlikte hazır bulananlara teşekkür ettikten sonra Türk-İngiliz dostluğunun gelişmesinden ve bu suretle özellikle imzalanan iktisadi muahedelerin vadettiği umut verici semerelerden bahsetmişti[99]. Kutlamaları takip eden günlerde İngiltere'de The Times Saturday'deki "Türkiye'de Cumhuriyet Reformunun 10 Yılı" başlıklı yazıda Türkiye'de kısa bir zaman dilimi içinde köylerden şehirlere iyileştirilen yaşam koşullarına, iktisadi hamlelere, İngiltere ve Türkiye arasında dostça gelişen ilişkilere atıfta bulunularak olumlu değerlendirmelerde bulunulmuş ve 3 gün devam edecek bayram kutlamalarına temas edilmişti. The Manchester Guardian ise "Eski ve Yeni Türkiye" başlıklı yazısında devletin Ermeni, Rum ve Kürt unsurlara yönelik başarılı politikasına değinmiş ve Cumhuriyetin 10. yılının ülkede coşkuyla kutlandığını belirtmişti. Daily Telegraph "Türkiye: 10 Olağanüstü Yılın Mucizeleri, Mustafa Kemal'in Dehası ile Yeniden Doğuş" başlıklı yazısıyla özellikle kadın hakları hususunda atılan ilerici adımlara ve Türk kadınının sosyal yaşamda yükselen statüsüne değinmişti. Aynı gazetenin bir başka nüshasında "Türkiye'nin Yeniden Doğuşu" başlıklı yazıda Türkiye'deki gelişmelerin Atatürk'ün eseri olduğuna, son 10 yılda yaşanan bu büyük değişimden dolayı Mustafa Kemal'in dünyanın en büyük devlet adamlarından ve liderlerinden biri olarak anıldığına temas edilerek, milliyetçi kimliğiyle yürüttüğü barışçıl politikalara atıfta bulunulmuştu[100].

Cumhuriyet gazetesi Brüksel hususi muhabirinin ifadelerine göre Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yıl dönümü münasebetiyle Brüksel'deki Türk vatandaşları müstesna bir gün yaşamıştı. Hava yağmurlu olmasına rağmen

99 "Londra'da Bayramımız İçin Büyük Bir Toplantı ve Güzel Bir Konferans", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

100 Mustafa Yılmaz, **İngiliz Basını ve Atatürk'ün Türkiyesi**, Phoneix Yayınları, Ankara 2002, s.67-71.

Brüksel'de ve Belçika'nın diğer şehirlerinde bulunan tüccar, talebe ve diğer vatandaşlar Türk Sefarethanesinde toplanarak yeni tayin edilen Maslahatgüzar Emin Âli (Sipahi) Bey'e tebriklerini arz etmişti. Sefarethane Kâtibi Hilmi Bey vatandaşları karşılayarak Emin Âli Bey'e takdim etmişti. Saat 17'de Sefarethanenin mükellef salonları 100'ü aşkın vatandaş ve Türk muhibbi Belçikalılarla dolmuştu. Türkler arasında Tüccar İzmirli Kadayıfçızâde Hakkı Bey, Halı Tüccarı Edip Bey, Gazeteci Mümtaz Bey, Belçika'nın muhtelif şehirlerinde eğitim görmekte olan talebelerden Kudsiye, Melek, Saadet, Fezahat, Adalet, Kâmuran, Lâtife, Mihriban, Hacer Hanım ve Rükneddin, Ömer, Suat, Mümtaz, Salâhattin, Muammer Kazım Bey vardı. Saat 18'de Brüksel Radyosu'nda Türkiye Cumhuriyeti hakkında bir konferans verilmişti. Ardından Türk İstiklal Marşı okunmuştu. Alkışlar eşliğinde zeybek havaları ve diğer Türk şarkıları dinlenmişti. Gerek radyo vasıtasıyla verilen konferans gerek Türk musikisi bütün Belçika'da ilgi ile takip edilmişti. Bu şekilde Belçikalıların Türkiye Cumhuriyeti hakkında küçük çaplı da olsa bir fikir edinmesi mümkün olmuştu. Radyo yayınının bitiminde Emin Âli Bey heyecanlı bir nutukla vatandaşlara teşekkürlerini beyan etmişti. Resmikabul saat 19'a kadar devam etmişti. Ertesi gün Belçika gazeteleri Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yıl dönümünden bahseden birçok makale ve resim neşretmişti. Belçika'nın en çok takip edilen günlük gazetesi *Le Soir* Türkiye Cumhuriyeti hakkında ayrıntılı bilgiler verdiği gibi Türk Sefarethanesindeki resmikabulün tafsilatını da aynen yayınlamıştı. Le Soir muhabirinin bayrama tahsis ettiği makalesinde özetle şunlar dile getirilmişti:

> "Türk Milleti pazar günü Cumhuriyet rejiminin 10. yıl dönümünü tes'it etti. Filhakika TBMM İstanbul'daki son padişahı da kovduktan sonra Osmanlı İmparatorluğu'na 29 Teşrinievvel 1923'te nihayet vermiş ve Gazi Mustafa Kemal'in reisliği altında Cumhuriyeti ilan etmişti. O zamandan beri Türkiye'de hakikî inkılaplar mazi ile mevcut bütün rabıtaları ve eski ananeleri kırarak çok cüretkâr ıslahatlar vücuda getirdi. 10 senede akıllara hayret verecek yenilikler elde edildi. Türkiye'nin çehresi tamamıyla değişti ve yavaş yavaş en asrî garp milletleri sırasına geçti…"

Le Soir muhabiri söz konusu makalesi çerçevesinde Türkiye'de gerçekleştirilen inkılapları hayranlıkla saymış ve bayram münasebetiyle Türk

Sefarethanesinde yapılan resmikabulü ayrıntılarıyla okuyucularına aktarmıştı[101].

Aynı gün Bern Sefiri ve Türkiye'nin Cemiyeti Akvam nezdindeki Daimi Murahhası Cemal Hüsnü (Taray) Bey tarafından öğleden evvel Otel de Paix'te bir resmikabul yapılmıştı. Bu merasimde Cenevre Mahalli Hükûmeti erkânı, Cemiyeti Akvam ve Beynelmilel Mesai Bürosu memurları ile milletler arası ve mahalli matbuat erkânı, Cenevre ve Lozan Türk Talebe Cemiyetlerinin de içinde yer aldığı Türk tebaası hazır bulunmuştu. Samimi bir havada geçen merasimde Cumhuriyetin temin ettiği ilerlemelerden övgüyle bahsedilmişti. Öğleden sonra Cemal Hüsnü Bey, Bellevue Oteli'nde 300 kişilik bir çay ziyafeti vermişti. Ziyafette nazırlar, meclis azaları, sefir ve sefaretler erkânı, mahalli matbuat, darülfünun ve Bern'in tanınmış simaları yer almıştı. Bu başarılı etkinliğin ardından İsviçre'nin Cenevre, Lozan, Basel, Zürih ve Bern gazeteleri Cumhuriyetin 10. yıl dönümü nedeniyle Türkiye lehine uzun makaleler neşretmişti. Cenevre Radyosu'nda ise Cumhuriyet Hükûmeti'nin 10 senelik çalışmaları hakkında bir konferans verilmişti[102].

Viyana'daki Türk Sefarethanesinde 29 Ekim 1933 Pazar günü Türk tebaası için bir resmikabul tertip edilmişti. Sefir, irat ettiği nutukta Gazi Mustafa Kemal'in en büyük eseri olarak temas ettiği Türkiye Cumhuriyeti hakkında bilgi vermişti. Viyana'nın en güzel caddelerinden birinde bulunan sefaret binası özenli bir şekilde süslenmişti. Her pencereden Türk bayrağı sarkıtılmış, elektrik ışığıyla yazılan ve binayı baştanbaşa kaplayan "10 Senelik Türkiye Cumhuriyeti" ibaresi caddeyi aydınlatmıştı. Viyana'da bulunan Türkler Sefarethanenin merasim salonunu doldurmuştu. Viyana Radyosu, Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle akşamki yayın akışının önemli bir kısmını Türk İnkılabı'na tahsis etmişti. Türk İstiklal Marşı ile başlayan bu yayın bir saat kadar sürmüştü. Avusturya'da Türkiye'yi başarılı bir şekilde temsil eden ve Viyana'nın diplomatik çevrelerinde nezaketi ve zekâsıyla mühim bir mevki kazanan Sefir Hamdi Bey Viyana Radyosu'nda yayınlanan Türk programında saat 17.30'da vatandaşlara hitaben bir nutuk irat etmişti[103]. Hamdi Bey

[101] "Belçika'daki Bayram Nasıl Tes'it Edildi?", **Cumhuriyet**, 1933, s.3.

[102] "Cenevre'de", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, s.5; "Bern'de", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, s.5. "İsviçre'de Bayramımız", Hâkimiyeti Milliye, S 4414, 1 İkinci Teşrin 1933, s.2; "Cenevre'de Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4415, 2 İkinci Teşrin 1933, s.5.

[103] "Viyana Elçiliğimizde Kutlulama", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.3.

nutkunda 10 sene zarfında Cumhuriyet idaresinin dâhilde ve hâriçte elde ettiği başarıları dile getirmişti. Gazi Mustafa Kemal'in dehası ve Türk Milleti'nin üstün kabiliyeti ile yükselen medeni seviyeye işaret etmişti. Türk Devleti'nin amacının hiçbir zaman yıkıcılık olmadığını, medeniyet yolunda ilerleyebilmek için "yurtta sulh, cihanda sulh" prensibini takip ettiğini ve edeceğini söyleyerek sözlerine nihayet vermişti. Kuvvetli bir belagatle söylenen bu nutku heyecan içinde dinleyen vatandaşlar takdir duygularını dakikalarca süren şiddetli alkışıyla göstermişti. Bu münasebetle Sefarethane İkinci Kâtiplerinden Bedri Tahir Bey de akıcı bir Almanca ile Gazi Mustafa Kemal'in yaptığı inkılapların mahiyetini anlatmaya çalışmıştı. İsmet Paşa Hükûmetinin elde ettiği başarıları izah etmişti. Bundan sonra gramofonla birkaç alaturka parça çalınmıştı. Eğitimini Viyana'da tamamlayan Vahdet Nuri (Esmen) Hanım, Prof. Dr. Schulhof'un refakatinde olarak çağdaş Türk bestekârlarından Cemal Reşid (Rey) ve Necil Kazım (Akses) Bey'in eserlerinden örnekler sunmuştu. 30 Ekim günü öğleden sonra Sefir Hamdi Bey ve eşi Mediha Hanımefendi tarafından Sefarethanede Viyana'nın en yüksek tabakasını bir araya getiren diplomatik bir çay ziyafeti verilmişti. Hiçbir çay davetine iştirak etmediği bilinen Cumhur reisi Wilhelm Miklas da dâhil olmak üzere Başvekil Engelbert Dollfuss, nazırlar, Hükûmet erkânı, sefirler, askerî ve mülki erkân da ziyafete katılmıştı. Cumhur reisi Miklas, Sefarethanede saat 19'a kadar kalmak suretiyle Türkiye'ye karşı duyduğu sempatiyi göstermişti. Cumhuriyetin 10. yılı şerefine yine Sefaretin desteğiyle birkaç gün sonra Ticaret Müzesi tarafından büyük bir çay ziyafeti verilmişti[104]. Türk Cumhuriyeti'nin 10 sene zarfında elde ettiği "baş döndürücü muvaffakıyetler" Viyana basın-yayın ve kamuoyunda günlerce ele alınmıştı. Yunus Nadi: "Hiçbir ecnebi bayramı Avusturya'da bu kadar büyük ve candan bir alaka ile karşılanmamıştı" diyerek Avusturyalıların kutlamalara gösterdiği ilgiyi dile getirmişti. Bir haftadan beri 170 civarında gazete ve dergi Türk İnkılabı hakkında sayfalar dolusu incelemelere yer vermiş ve takdir edici bir yayın faaliyetinde bulunmuştu. Fraye Prese ve Rayapost gibi Avrupa'nın en tanınmış gazeteleri mühim devlet adamlarının yeni Türkiye'ye dair makalelerine yer vermişti. Bu suretle başta gençler olmak üzere bütün Avusturyalılar Türkiye'yi çok yakından tanıma fırsatı bulmuştu[105]. Bu

[104] "Viyana'da", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, s.5; "Viyana'da Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4414, 1 İkinci Teşrin 1933, s.2.

[105] Yunus Nadi, "Bayramımız Viyana'da Tezahüratla Tes'it Edildi", **Cumhuriyet**, S 3414, 6 Teşrîn-i Sânî 1933, s.1-2.

münasebetle Yunus Nadi: "Avrupa'da inkılabımıza karşı gösterilen hayret ve takdir tezahüratı inkılabımızın azametini ölçen en doğru bir miyardır. Bununla ne kadar iftihar etsek azdır." diyerek Viyana Sefareti tarafından gerçekleştirilen merasim münasebetiyle bu hususta edindiği izlenimi dile getirmişti[106]. Büyük çaplı bir merasim ve bu çerçevede bir resmikabul de Türkiye'nin Roma Sefaretinde icra edilmişti[107].

Türkiye'nin Budapeşte Sefaretinde bir resmikabul tertip edilmiş ve merasime Macar mümtaz şahsiyetlerinin yanı sıra Türk tebaası ve Turan Cemiyeti Heyeti iştirak etmişti. Turan Cemiyeti İkinci Reisi Petér Móricz, Türkiye'de Cumhuriyetin ilanı ve meydana gelen gelişmeler hakkında bir nutuk irat etmişti. Orkestra *10. Yıl Marşı'*nı çalmak suretiyle merasimde hazır bulunanların coşkunluğunu artırmıştı[108]. Sayfalarında söz konusu yıl dönümüne dair makalelere yer veren gazeteler yeni ve mühim bir devlet teşkili hususunda başarılı olan Gazi Mustafa Kemal'in tarihî şahsiyetinden övgüyle bahsetmişti[109].

Varşova'da Türkiye Büyükelçisi Ahmet Ferit (Tek) Bey ve eşi 29 Ekim 1933'te Cumhuriyet Bayramı vesilesiyle Reisicumhur Ignacy Mościcki ile eşinin şerefine bir akşam ziyafeti vermişti.[110] Ziyafette eşleriyle birlikte Başvekil Janusz Jędrzejewicz, Hariciye Nazırı Józef Beck, Hariciye Müsteşarı Jan Szembek, Polonya'daki Fransa ve İtalya Büyükelçileri, Cumhur reisi Sarayı'nın sivil ve askerî erkânı, Hariciye Nezareti Şark Şubesi Müdürü, Protokol Müdürü Kont Romer, Prens ve Prenses Züislas Lubominski, Kont Renand ve Türkiye Sefareti Müsteşarı Kadri Rıza Bey hazır bulunmuştu. Yemeğin ardından resmikabul gerçekleştirilmişti. Söz konusu merasimde Sefirler Heyeti, Hükûmet erkânı, Diyet Meclisi mareşalleri, Hariciye Nezareti erkânı, siyasî, malî, askerî ve matbuat mahfilleriyle yüksek sosyeteye mensup birçok kişinin bulunduğu 400 davetli ağırlanmıştı. 30 Ekim'de ise yine Ferit Bey'in ev sahipliğinde parlak bir suare tertip edilmişti. Suarede Hariciye Müsteşarı Jan Szembek ile Teşrifat Müdür Muavini Trezezdzieck gibi birçok mümtaz şahsiyet ile Türk tebaası da hazır bulunmuştu. Tayyare İşleri Reisi Miralay Rayski aynı zamanda reisliğini yürüttüğü Türk-Leh Cemiyeti adına

106 "Viyana'da Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4414, 1 İkinci Teşrin 1933, s.2.
107 "Roma Elçiliğimizde", **Akşam**, S 5410, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, s.1.
108 "Budapeşte'de", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.2-3.
109 "Peşte'de", **Cumhuriyet**, S 3408, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, s.7.
110 "Varşova'da", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, s.1, 5.

bir nutuk söyleyerek Türkiye ile Lehistan arasındaki dostluk bağlarından ve Türkiye Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal'in büyük meziyetlerinden bahsetmişti. Bundan sonra Varşova Şark Enstitüsü Müdürü Profesör Olgierd Górka, Türkiye ile Lehistan arasındaki tarihî ilişkiler hakkında bir konferans vermişti. Meşhur Tiyatrocular dan Zelwerowiç suarenin bitimine doğru Gazi Mustafa Kemal'in 1927'de TBMM'de söylemiş olduğu nutkun son fıkralarını okumuştu[111]. Türkiye'nin millî bayramı münasebetiyle Polonya basın-yayını da Türkiye'nin son senelerde göstermiş olduğu hızlı gelişmeyi ve Türk-Polonya dostluğunu kaydetmişti[112].

Cumhuriyetin 10. yılı İskandinav ülkelerinde mukim Türk Temsilciliklerinde de parlak bir şekilde kutlanmıştı. 27 Ekim'de Türk-İsveç Cemiyeti bir Türk akşamı düzenlemiş ve bu toplantıya İsveç Kabinesi ve Hariciye Nezareti erkânı ve eşleri, kordiplomatik, İsveç'in yüksek tabaka şahsiyetleri ile Darülfünun profesörlerinin de bulunduğu 500 civarında davetli iştirak etmişti. Toplantı İsveç-Türk Cemiyeti Reisi Arkeolog Ture Johnsson Arne tarafından açılmıştı. Arne davetlilere toplantının maksadına dair kısa bir konuşma yapmıştı. Ardından İstiklal Marşı çalınmış, davetliler marşı ayakta hürmetle dinlemişti. Takiben Ulvi Cemal'in "Beş Damla" adındaki eseri çalınmış ve muhtelif zamanlarda Türkiye'yi ziyaret eden Mühendis Cyren tarafından bir konferans verilmişti. Cyren Cumhuriyet Hükûmeti'nin 10 yıldan beri ülkenin imarı ve milletin refahı ve saadeti için yaptığı icraatı, ıslahatı ve Cumhur Reisi Gazi Mustafa Kemal'in "iradât-ı münevveraneleri" ile milletin geçirdiği sosyal inkılabı uzun uzun izah etmişti. Bu sırada saltanat ve Cumhuriyet dönemleri arasındaki büyük farkları projeksiyonla göstermişti. Bu minvalde Arap harfleri ve yeni Latin harfleri ile birer gazete başlığı, eski ve yeni mahkemeler, kız ve erkek öğrencilere bir arada eğitim veren mektepler, beden terbiyesine dair modern jimnastikhaneler, yeni Türk kadınlığına dair resimler, CHF'nin esas prensiplerini gösterir bayrak, Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Mersin, Burdur, Isparta, Kayseri, Afyonkarahisar, Çanakkale ve diğer şehirlerin görülmeye değer mahalleri, eski eserler, harabeler, camiler, müzeler, çeşmeler, tarihî eserler projeksiyonla gösterilmişti. Konferanstan sonra Cemal Reşit'in bestelediği "10. Yıl Marşı" çalınmıştı. Konferans derin bir ilgi ile takip edilmişti. 29 Ekim Pazar günü ise İsveç Radyosu'nda saat 15.20'den itibaren Türkiye'ye tahsis edilen yarım saatlik süre içinde İsveçli

111 "Varşova'da Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4414, 1 İkinci Teşrin 1933, s.2.
112 "Millî Bayramın Hariçteki Akisleri / Varşova", **Vakit**, S 3526, 31 Teşrîn-i Evvel 1927, s.2.

Diplomat Paul Mohn Türkiye-İsveç ilişkileri hakkında bir konferans vermişti. Bu vesileyle radyoya gönderilen Türk musiki plakları da çalınmıştı. Aynı gün başta Sovyetler Birliği Norveç Elçisi Madam Aleksandra Kollontay olduğu hâlde Sovyet Sefareti erkânı Türk Sefaretine tebrik ziyaretinde bulunmuştu. Şimal ülkeleri Hariciye Nazırlarından da tebrik telgrafları gelmişti. Sefarette mükellef bir resmikabul ve çay ziyafeti verilmişti. Davette Hariciye Nezareti erkânı, kordiplomatik, İsveç'in muteber şahsiyetleri ve eşrafı ile Türk tebaası da hazır bulunmuştu. Başta sefirler ve Hariciye erkânı başta olmak üzere Sefarethaneye gelen bütün davetliler Türkiye Cumhuriyeti ve Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal hakkındaki hürmet hislerini ve Türkiye'nin hızlı bir şekilde "terakki ve itila"ya yürüyüşünü büyük bir ilgi ile takip ettiklerini, bu çerçevede sarf olunan insanüstü mesai ve gayreti takdir ettiklerini söyleyerek Türk Büyükelçisi Ragıp Raif (Kösearif) Bey'i tebrik etmişlerdi. 200 kadar davetlinin iştirak ettiği resmikabul geç vakte kadar samimi ve neşeli bir hava içinde devam etmiş, misafirler ayrı ayrı "izaz" edilmiş ve kendilerine ikramda bulunulmuştu. Bu münasebetle İskandinav ülkeleri gazete ve mecmualarında yüzlerce makale yayınlanmıştı. Türkiye'nin Göteborg Fahri Başkonsolosu Adolf Bratt şehir civarındaki şatosunda büyük çaplı bir akşam ziyafeti vermişti. Ziyafette Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal'in şerefine kadeh kaldırılmıştı. Bu sırada şato civarına konmuş merasim toplarıyla atış yapılmış ve akabinde davetlilerin akışları arasında Türk Bayrağı göndere çekilmişti. Malmö'ye trenle yarım saat mesafede olup İsveç Hükûmeti tarafından Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'da esir iken maluliyetlerine binaen vatanlarına iade esnasında İsveç'te vefat eden müttefik askerleri adına Trelleborg şehrinde dikilmiş olan ve bir tarafında Türk şehit isimlerinin bulunduğu abideye 29 Ekim'de Türkiye'nin Malmö Fahri Başkonsolosu Ragnar Hedberg tarafından özel bir merasimle çelenk konulmuştu. Yine Haparanda'da diktirilmiş olan ve bir tarafında 2 Türk şehidinin ismi bulunan abideye Sefaret tarafından Salib-i Ahmer aracılığıyla özel bir merasimle bir çelenk koydurulmuştu. Bu münasebetle Salib-i Ahmer Reisi bir nutuk söylemişti. Türkiye'nin Kopenhag Fahri Başkonsolosu A.B.C. Hansen de 29 Ekim'de mükellef bir resmikabul ve çay ziyafeti ile kutlamalara katılmıştı. Söz konusu etkinliğe kabine erkânı ve muteber şahsiyetler katılmıştı. Hansen bu münasebetle yeni Türkiye hakkında bir konferans vermiş ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhur reisi şerefine ve Türk Milleti'nin refah ve saadetine kadeh kaldırmıştı. Aynı zamanda Filolog Profesör Johannes Elith Østrup radyoda Türkiye ve Türk Dili

hakkında bir konferans vermişti. Radyo programı Türk musikine ait plaklarla devam etmişti[113].

Balkan Ülkeleri arasında bir ittifak anlaşmasının gündemde olduğu söz konusu dönemde Balkan ülkelerinde icra edilen kutlama faaliyetleri de önem arz etmişti. Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yıl dönümü münasebetiyle Türkiye Sefiri, Orta Elçilik binasında Hükûmet azası, Sefirler Heyeti, birçok mümtaz şahsiyet ve Belgrat'ın tanınmış ailelerinin katılımıyla parlak bir resmikabul yapmıştı[114]. Anadolu Ajansı Balkan Hususî Muhabirinin verdiği bilgilere göre Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yıl dönümü Bükreş'te takdir toplayan bir merasim ve tezahüratla kutlanmıştı. Millî bayram münasebetiyle 29 Ekim sabahı Türk Sefarethanesinde resmikabul düzenlenmişti. Saat 16'ya kadar büyük bir neşe içinde devam eden merasime Türk vatandaşları, Romanyalı Türkler ve tanınmış birçok Romanyalı katılmıştı. Romen Radyosu gece programının tamamını Türk Millî Bayramının kutlanmasına hasretmiş ve yayına Bükreş Radyosu tarafından çalınan "Türk İstiklal Marşı" ile başlanmıştı. Bunu Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey'in akıcı bir Fransızca ile aksettirdiği Türkiye'ye ve Cumhuriyete ilişkin hitabesi takip etmişti. Hitabeden sonra Romanya'nın önde gelen hatiplerinden biri olan Romen Radyo Neşriyat Müdürü tarafından Gazi Mustafa Kemal'in hayatı ve onun büyük eseri durumunda olan Türkiye Cumhuriyeti hakkında muteber belgelere dayandırılmış bir konferans verilmişti. Bundan sonra özel olarak seçilmiş Türk musiki parçaları çalınmak suretiyle programa devam edilmişti. Akşam saat 22'de ise Romanya Başvekili, Hariciye, Maliye ve Münakalat Nazırları, kordiplomatik, nezaretlerin yüksek erkânı, ilim ve sanat âlemine mensup güzide şahsiyetler ile Bükreş sosyetesinden birçok kişinin hazır bulunduğu bir resmikabul icra edilmişti. Bu vesileyle sefire tebrik mesajları iletilmişti. Bayram nedeniyle Romanya'nın dört bir tarafındaki cemaat, cemiyet ve mektepler adına Sefarethaneye tebrik telgrafları gönderilmişti. Ayrıca Romen Millet Meclisi Reisi, Fırka Reisleri, mebuslar, muharrirler telgrafla tebriklerini iletmişti. Romen Millet Meclisi Reisi Stefno Çitçepop telgrafnamesindeki: "Türk Milleti'nin dostu olan Romen Milleti kendisini idare eden devlet adamlarının akılâne ve devamlı mesaisi sayesinde büyük bir sulh ve medeniyet amili teşkil

[113] **BCA**, 539.220601.214197.148.

[114] "Sefaretimizde Parlak Bir Kabul Resmi", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4415, 2 İkinci Teşrin 1933, s.5.

eden Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin tahakkuk ettirdiği eserleri büyük bir coşkunluk ve hayranlıkla takip etmektedir." şeklindeki ifadeleriyle Türkiye-Romanya arasındaki dostluk ilişkilerine ve Türkiye'nin demokrasi alanında gerçekleştirdiği hamlelerle birçok ülke için örnek teşkil ettiğine temas etmişti. Bayram münasebetiyle Türkiye'nin Köstence Konsolosluğu'nda da resmî bir kutlama yapılmıştı. Tutrakan, Silistre, Pazarcık Türkleri de kendi aralarında muhtelif şenlikler düzenlemişti[115]. Türkiyat alanında çalışmalar yapmak üzere Rumen Darülfununu'nda kürsü ihdasına ilişkin bir toplantı da Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yıl dönümü şerefine Avrupa Fikir Cemiyeti tarafından Karol müessesesinde 29 Ekim günü yapılmıştı. Bu toplantıda eski Nafıa Nazırı Basaryef ve Bükreş'in tanınmış hatiplerinden Kuzaleski yeni Türkiye'ye ve Tiyatro Müellifi Viktor Estimyu ise Türk edebiyat ve sanatına dair konferans vermişti. Kordiplomatiğin de dâhil olduğu salonda belgelerle desteklenen bu konferanslar ilgiyle dinlenmiş ve dinleyiciler tarafından sürekli alkışlanmak suretiyle adeta "Türkiye lehine nümayiş" mahiyetini almıştı. Gece aynı müessesede Türk muhibbi darülfünun gençleri tarafından tertip edilen ikinci toplantıda Tarih Profesörü Tiyresko, Romanya'nın kuzeyden ve güneyden gelen Türk kavimleriyle 1400 sene zarfında siyasi, iktisadi, askeri, sosyal ve kültürel ilişkilerini ve bu ilişkilerin Romen toplumunda ahlâk ve âdet, güzel sanatlar ve aile isimleri üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde izah etmişti. Ardından Gazi Mustafa Kemal'in yeni Türkiye'yi nasıl meydana getirdiğini anlatmıştı. Gazi Mustafa Kemal'in adı zikredilince bütün salonda uzun ve coşkun bir alkış tufanı kopmuştu. Hatip konferansını bitirdikten sonra her iki milletin gelişmesine imkân tanıyacak dostluk anlayışından bahsetmişti. Müteakiben: "Ankara'da Hariciye Nazırımızın Türk zimamdarlarıyla imzaladığı Dostluk Misâkı tarihî ve ahlâki bir istinatgâha maliktir." diyerek genç Türk Cumhuriyeti'ne ve onun kurucusu Gazi Mustafa Kemal'e refah ve saadet dilemişti[116].. 29 Ekim gününe ait bütün Romen gazeteleri Türkiye'deki Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Gazi Mustafa Kemal'in ve Türk inkılabının muhtelif safhalarına ait resimler ve 10 yıldan beri Türkiye'nin çeşitli alanlarda kaydettiği ilerlemeleri tespit ve tahlil eden, Türkiye'ye komşu ülkelerin bu gelişmeleri dikkatli bir şekilde takip ettiğini gösteren kapsamlı makalelere yer vermişti. Bu makalelerde Türkiye

115 "Romanya'da Onuncu Yıl Dönümümüz Nasıl Karşılandı", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.2.

116 "Romanya'da Kutlulama", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4412, 30 Teşrîn-i Evvel 1933, s.3.

Cumhuriyeti'ni kuran Gazi Mustafa Kemal'e karşı Romen Milleti'nin duyduğu derin hayranlığı açık bir şekilde görmek mümkündü. Söz konusu gazeteler takip eden günlerde ise Cumhuriyetin Ankara ve İstanbul'da nasıl kutlandığını anlatan ayrıntılı yazılara yer vermişti[117].

Türk Cumhuriyeti'nin 10. yıl dönümü Bulgaristan'da faaliyet gösteren Türk-Bulgar Cemiyeti'nin girişimleri ve Türk Sefirinin katılımıyla düzenlenen geniş kapsamlı bir toplantıda coşkun bir şekilde kutlanmıştı[118]. Cemiyetin Reisi Prof. Stoyanof, mevcudiyetinin ilk 10 yılı zarfında bütün sahalarda ilerici hamleler yapan ve millî teşekkülü için sağlam temeller atmayı başaran Genç Türk Devleti tarafından vücuda getirilen eserleri izah etmişti. Özellikle maliyenin ıslahında elde edilen başarı hakkında övgüler düzerek: "Türkiye Cumhuriyeti, bütçesi mütevazın nadir memleketler meyanında sayılmaktadır." demişti. Profesör, bütün milletlerin hürmetini kazanan yeni devletin bünyesindeki idarecilerin millet idaresinde tam bir yetkinlik ve resmiyet çizgisinde hareket ettikleri hususundaki tespitine yer vermişti. Türkiye Sefiri ise toplantıya davet edilmesi nedeniyle yapılan davete teşekkürlerini beyan ettikten sonra: "Dâhi Şefin milleti sultanların sürüklediği uçurumdan nasıl kurtararak yeni bir idare ile teçhiz ettiğini" hatırlatmıştı. Sefir Bey ayrıca Cumhuriyet rejimi altında maddi ve özellikle fikrî alanda elde edilen başarıları saymış ve Türklerin eski zamanlarda şerefini temin eden "müsellah fütuhât" kadar "muslihane fütuhât" hususundaki maharetini de açık bir şekilde gösterdiğini ifade etmişti. Hatip, nihayet cemiyetin teşebbüsünden ve Bulgar matbuatının Cumhuriyetin "müsalemetperverane" olan eserini tanıtmak için yaptığı yayınlardan dolayı minnettarlığını dile getirmişti. Sefir konuşmasını: "Türkiye, sulh ve tekmil milletlerin dostluğunu istiyor. Bulgar siyaseti de aynı gayeyi istihdaf ettiği için cemiyet mensuplarının mülhem oldukları gayelerin tahakkuk edeceğine şüphem yoktur." sözleriyle alkışlar içinde tamamlamıştı. Cemiyetin Reis Muavinlerinden Mehmet Clilof: "Milliyetperver Türkiye'nin selamet ve istiklâli için mücadele ettiği en müşkil anlarında tezahür eden Türk-Bulgar dostluğundan" bahsetmişti. Aynı zamanda Bulgar Kooperatif Merkez Bankası Müdürü olan diğer Reis Muavini Pandoff ise Türkiye'de ve Bulgaristan'da kooperatiflerin gayeleri arasındaki benzerliği izah etmişti. Cemiyet Reisinin teklifi üzerine Gazi Mustafa

117 "Romanya'da Onuncu Yıl Dönümümüz Nasıl Karşılandı", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.2.

118 "Sofya'da", **Cumhuriyet**, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, S 3408, s.7.

Kemal'e ve Ankara'daki Türk-Bulgar Cemiyeti Reisine birer tebrik telgrafı çekilmesine karar verilmişti. Bu etkinliğin ardından Türk Sefaretine geçilmiş ve burada yapılan resmikabulde Dâhiliye Nazırı Girgilof, Hariciye Nezareti Kâtibi Umumisi Radef ve Protokol Müdürü Stoilof Bulgar Hükûmeti'nin tebriklerini Türk Sefire bildirmişti. Takiben sefir de merasime katılan Sefirler Heyetinin, Türk-Bulgar Cemiyeti'nin ve Türk tebaasının tebriklerini kabul etmişti[119].

Türkiye'nin Cumhuriyet Bayramı nedeniyle Yunanistan Hükûmet ve Meclis Reisleri ile Hariciye Nazırı tarafından Türkiye Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal'e, Başvekil İsmet Paşa'ya ve Dış İşleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey'e tebrik telgrafları çekmişti[120]. Türk-Yunan Dostluğu Birliği İdare Heyeti Saat 11'de Türkiye Sefiri Mehmet Enis (Akaygen) Bey'i ziyaret etmişti. Birlik Reisi George Merkuris sefire hitaben bir nutuk söylemiş ve samimiyet arz eden tebrik ve temennilerini kabul etmesini rica etmişti. Merkuris, Türk-Yunan Dostluğu Birliği'nin iki millet arasında yakınlık fikrini yaymak maksadıyla birkaç sene önce kurulmuş olduğunu söyleyerek: "Hiçbir vakit bir birlik bizimki kadar mesut olmuş değildir." demiş ve ardından böyle bir birliğin Türkiye'de de tesis edildiğini ifade etmişti. Konuşmasını şu şekilde sonlandırmıştı:

> "Bugünkü bayramınızı biz aynı zamanda bizim de bayramımız telâkki ediyoruz. Nerede kaldı ki bu bayram büyük komşu devletin yeniden doğuşunun timsalidir ve bu komşu terakki ve refahını Devlet Reisiniz Büyük İlhamcı Gazi Mustafa Kemal'e borçludur. Ve mademki bugün bir sulh ve içtimaî adalet ülküsü uğrunda el ele yürüyoruz, bu bayramın bizim memleketimiz için de mesut akisleri olacaktır."

Türkiye sefiri verdiği cevapta Türkiye'nin Yunanistan'a karşı samimi dostluk hislerini teyit etmiş, zikredilen temennilere teşekkür ederek bunları bizzat Gazi Mustafa Kemal'e bildirme vaadinde bulunmuştu. Takiben Türk-Yunan samimî dostluğunun gelecek yıllarda daha kuvvetlenmesi temennisini dile getirmişti[121]. Enis Bey 11.15'te Sefaret ve Konsolosluk erkânı ile Ticaret ve Sanayi Odası'na girmişti. Orada Pire ve Atina'nın yüksek sınıfına mensup

119 "Bulgaristan'da Onuncu Yıl Dönümümüz", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.2.

120 "Yunanistan, Bayramımız", **Vakit**, S 5681, 31 Birinci Teşrîn 1933, s.10.

121 "Yunan Hükümet ve Meclis Reisleri Elçimize Tebriklerde Bulunmuştur", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrîn 1933, s.2.

şahsiyetler, siyasetçiler, muharrir ve edipler toplanmıştı. Oda Reisi Cambiras bütün Yunan müstahsillerinin kardeş Cumhuriyetin yıl dönümünü sevinçle kutladıklarını söyleyerek sefiri selamlamış ve: "Yaşasın Gazi, Yaşasın Türk Cumhuriyeti" temennisiyle sözlerine nihayet vermişti. Sefir Mehmet Enis Bey kürsüye gelmiş ve buna cevap olarak Cumhuriyet rejimi ile yeniden doğan ve gençleşen Türkiye'nin Gazi Mustafa Kemal'in eseri olduğunu vurgulamıştı. Bu eserin siyasi ve sosyal etkileri itibariyle sahip olduğu öneme temas etmişti. Geçmişin batıl itikatlarıyla ilgisini kesmiş olan Cumhuriyet rejiminin köklü bir tarihe sahip olan Türk Milleti'ne medeni dünya milletleri arasında yer alma imkânı tanımış olduğunu belirtmişti. Bu münasebetle: "Cumhuriyet rejimi; öteden beri medeniyetlerin hayat verici aydınlıklarını bütün kıtalara verebilmek için birbirlerini tamamlamış ve inkişaf ettirmiş bu büyük coğrafyada sulhun bir terakki ve medeniyet unsuru olarak kabul görmesine zemin hazırlamıştır. Cumhuriyet rejiminin, şeflerinin aydınlatıcı hız vermeleriyle elde ettiği en büyük muvaffakiyetlerden biri hiç şüphesiz Türk-Yunan dostluğudur." diyerek dünyaya barış ve medeniyet taşımak üzere Yunanistan ve Türkiye coğrafyasının oynayacağı etkin rol üzerinde durmuştu. İki ülke arasındaki dostluğun siyasi ve iktisadi gerekçelerle karşılıklı menfaat ilkeleri çerçevesinde ortak bir mesai ile devam ettiğini vurgulamıştı. Nitekim bu ortak mesai 1933'te Ankara'da imzalanan "Samimi Anlaşma Misakı" ile kesin şeklini almıştı. Sefir bu ifadelerden sonra Ticaret Odası Reisine teşekkür etmiş ve: "Zito Ellas, zito Ellino Tourkikî filia" şeklinde haykırarak sözlerini bitirmişti. Yoğun bir şekilde alkışlanan Mehmet Enis Bey bundan sonra Türk Ticaret Ataşesi Halil Mithat Bey'e söz vermişti. Halil Mithat Bey de çokça alkış alan nutkunu Rumca dile getirmiş ve kardeşliğe vurgu yapan bu hitap tarzı dinleyiciler arasında iyi bir etki bırakmıştı. Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu içler acısı durumu, bu durum içinde Gazi Mustafa Kemal'in ülkede Cumhuriyeti tesis etme sürecini ve yeni rejimin birçok alanda elde ettiği başarıları dile getirmişti. Türk ordusunun Birinci Dünya Savaşı'ndan büyük bir tecrübe birikimi ile çıktığını ve Türkiye'nin kurtuluşu yolunda millî ordunun tesisi hususunda bu tecrübeden istifade edildiğini vurgulamıştı. Türkiye'nin 17, Yunanistan'ın 7 milyon nüfusu ile barışı kesin olarak temin etmek esasına dayanan Türk-Yunan Misakı'ndan sonra hayat ve mücadele kabiliyetleriyle Balkanlarda yalnız başlarına barışı temin etmeye kadir olacaklarını ve böylece Avrupa'daki dengelerin bozulmamasına katkı sağlayacaklarını ifade etmişti. Mithat Bey de çok alkışlanan bu nutkunu: "Yaşasın Türk-Yunan Dostluğu" şeklindeki sözlerle bitirmişti. Akşamüzeri

Atina Radyo Merkezi tarafından hazırlanan program vesilesiyle Türkiye hakkında birçok nutuk söylenmiş ve Türk musikisi dinletilmişti[122]. Türk Sefaretinde yapılan resmikabul samimi bir hava içinde geçmişti. Bu merasimde Başvekil, bütün nazırlar, siyasi şahsiyetler, yabancı sefirler ve yüksek sınıfa mensup şahsiyetler hazır bulunmuştu[123]. Kutlama etkinlikleri çerçevesinde Gazi Mustafa Kemal'in Selanik'te dünyaya geldiği eve 4 Kasım 1933'te Yunan Hükûmeti ve Selanik Belediyesi adına bir hatıra levhası konulmuştu. Buna dair merasimin 29 Ekim günü Cumhuriyet Bayramı'nda yapılması planlanırken bu sırada düzenlenecek olan IV. Balkan Konferansı için Yunanistan'a gelecek Türk delegeleri beklenmiş, bu durum da açılış merasimi için birkaç günlük bir gecikmeye yol açmıştı. Beyaz mermerden levhaya Türkçe, Yunanca ve Fransızca: "Türk Milleti'nin Büyük Müceddidi ve Balkan İttihadının Müzahiri Gazi Mustafa Kemal bu evde dünyaya gelmiştir. Bu levha Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yıl dönümü münasebetiyle konulmuştur. 29 Teşrinisani 1933" yazılmıştı. Merasime katılanlar arasında Balkan Konferansı Başkanı ve Yunanistan Başdelegesi Alexsanderos Papanastasiu, Yunan Ayan Azasından Eski Nazır Yuvanites, Makedonya Umumi Valisi, Selanik Kumandanı, Yunan Üniversitesi profesörleri, Türkiye'nin Atina Sefiri Enis Bey ve konferansa iştirak etmek üzere gelen Türk ve Yunan delegeleri de bulunuyordu. Askerî bir kıtanın da eşlik ettiği merasim "Türk Millî Marşı" ile başlamış, bunu "Cumhuriyet Marşı" takip etmişti. Papanastasiu ve Selanik Üniversitesi adına Prof. Dr. Stavropulos ve Umumi Vali coşkun nutuklarla bu tarihî levhanın önemine temas etmişti. Papanastasiu: "Türk hürriyetinin ve içtimai ıslahat hareketlerinin beşiği olan Selanik, Mustafa Kemal'in doğmuş olduğu şehir olmakla iftihar eyler. Balkan İttihadı'nın Kahraman Hamisi, Balkanlıdır. Bütün Balkanlılar onu kendisinden kendi ırkından ve kendi milliyetinden addeyler. Gazi Hazretleri Balkanları birleştiren kuvvettir." demişti. Umumi Vali, Yunan Milleti ile Hükûmetinin Türk Milleti'ne ve büyük reisine karşı olan hayranlığından bahsetmişti. Selanik Üniversitesi adına konuşan profesör de levhanın mahiyetini anlatarak "Gazi Mustafa Kemal'in müceddidliği"ni ve Balkan İttihadı hususundaki desteklerini şükranla dile getirmişti. Enis Bey bu nutuklara mukabele ile katılımcılara teşekkürlerini sunmuştu. Levha

[122] "Atina'daki Tezahürat", **Cumhuriyet**, S 3408, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, s.7.

[123] "Yunan Hükümet ve Meclis Reisleri Elçimize Tebriklerde Bulunmuştur", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.2.

üzerindeki kurdeleyi Yunanistan'ın Rodop Mebusu Bakalbaşı kesmiş ve bir hatıra olarak Ruşen Eşref Bey'e vermişti. Ardından levha üstündeki örtü açılarak merasime son verilmişti[124].

Türkiye'nin yakın ilişki içinde bulunduğu Asya topraklarındaki komşu ülkelerde de icra edilen Cumhuriyet kutlamaları da özel bir öneme sahipti. Gerek Cumhuriyet gazetesi hususi muhabirinin Moskova'dan telsizle bildirdiği haberlere gerekse TAS Ajansı vasıtasıyla Anadolu Ajansı'ndan elde edilen bilgilere göre 29 Ekim 1933'te Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanının 10. yıl dönümü münasebetiyle SSCB'de basın ve yayın organları "samimi ve yoğun" bir neşriyatta bulunmuştu. Bayram günü Türk Sefaretinde bir resmikabul düzenlemiş ve buradaki Türk tebaasına çay ikram edilmişti. Müsteşar Mehmet Ali Bey, Türk mensucat talebesiyle diğer misafirlere hitaben alkışlar eşliğinde bir nutuk irat etmişti. Burada eğitim gören talebeler ile Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip (Baydur) Bey'in küçük kızı millî şarkılar söylemiş ve halk oyunları oynamıştı. Burada bulunan Türk işçileri de merasime iştirak etmiş ve başarılı bir müsamere vererek kutlamalara renk katmıştı[125]. Aynı gün Türk İnşaat ve Sanayi Mühendisi Turgut Bey tarafından Sovyet Rusya sanayi erkânının hazır bulunduğu bir suare tertip edilmişti. Suarede nutuklar söylenmiş, ardından da bir konser verilmişti. Günün akşamında Sovyet Rusya Telsiz Telefon Komitesi, Türkiye'de Cumhuriyetin ilânının 10. yıl dönümü için hususî bir konser tertip etmişti. Moskova'nın önde gelen sanatçıları tarafından hayata geçirilen programda genç Türk bestekârları Ulvi Cemal (Erkin) ile Ekrem Zeki (Ün) Bey'in eserleri icra edilmişti. Bunlardan Cemal Reşit (Rey) Bey'in bestelediği "10. Yıl Marşı" özellikle dikkat çekmişti. Basın ve yayın organları bu konserin Türk musikisinin geldiği başarılı noktayı göstermek suretiyle önem arz ettiğini kaydetmişti. Öyle ki Türk musikisiyle ilgilenen muhtelif Sovyet bestekârları bundan sonra Türk halk şarkıları ile meşgul olmayı düşündüklerini beyan etmişti. Bunun yanı sıra "Sovyet Rusya'nın Ecnebi Memleketlerle Harsî Münasebatı Cemiyeti"nin yeni bülteni doğrudan Türk Cumhuriyeti'nin 10. yıl dönümüne tahsis edilmişti[126].

124 "Selanik'teki Merasim", **Cumhuriyet**, S 3413, 5 Teşrîn-i Sânî 1933, s.1-2.

125 "Bütün Dünya Cumhuriyetimizin 11 Yaşına Basmasile Meşgul/Moskova", **Cumhuriyet**, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, S 3408, s.1.

126 "Moskova'da Bayramımız için Konferans ve Konserler", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

Türkiye'nin Batum Konsolosluğunda bir resmikabul tertip edilmiş ve merasimde Azerbaycan Hükûmet erkânı, Hariciye Komiserliğinin siyasi mümessili, kara ve deniz kumandanları, Türk tebaası, İtalya ve İran Konsolosları, Macaristan Hükûmet Temsilcisi Motstobibi ile Hariciye Komiserliği mümessili hazır bulunmuştu. Türk Konsolos bu münasebetle bir nutuk irat etmişti[127].

Cumhuriyetin 10. yılını parlak bir şekilde kutlamak üzere Tahran Sefarethanesinde de hazırlıklara girişilmişti. Büyükelçi Rıdvan Hüsrev (Gerede) Bey tarafından 15 Ağustos 1933'te kutlama hazırlıkları için Hariciye Vekâletine gönderilen bir yazıda "ziyafet tahsisatı" adıyla gönderilen meblağ yeterli görülmemişti. İran'da gösterişe meyilli bir yapının olduğu, bu nedenle muhtelif devletlerin Tahran'daki dış temsilcilikleri aracılığıyla millî bayramlarını "debdebe ve şaşa" içinde kutladığı, bu hususta Türkiye gibi İran coğrafyasıyla yakın bir şekilde ilgilenen SSCB ile İngiltere'nin başı çektiği ifade edilmişti[128]. Bu bilgiler doğrultusunda Türkiye'nin İran Sefarethanesinde de kapsamlı bir kutlama etkinliğinin icra edildiği anlaşılmaktadır.

[127] "Batum Konsolosluğumuzda Resmikabul", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

[128] **BCA**, 030.10.0.0.198.352.11.

SONUÇ

Türk Milleti, emperyalist hedefleri doğrultusunda Anadolu'yu işgal eden İtilaf Devletleri ile bu devletlerin aciz iş birlikçisi durumundaki Osmanlı idaresini Gazi Mustafa Kemal'in önderliğinde yürüttüğü Millî Mücadele neticesinde kanı ve canı pahasına bertaraf etmesini bilmiştir. Bu gelişmelerin akabinde Türkiye'de 29 Ekim 1923'te ilan edilen Cumhuriyet rejimi bir yandan dayandığı "İstiklal-i Tam" ve "Hâkimiyet-i Milliye" düsturları ile emperyalist teşebbüslerin panzehiri olmuş, diğer yandan bünyesinde barındırdığı çağdaş ve evrensel ilkelerle Türk milletine taze kan aşılamıştır. Bu nedenle Cumhuriyet rejimi Türk Milleti için büyük bir anlam ve öneme sahiptir. Ülke sathında büyük bir sevinç ve heyecanla karşılanan ve kutlanan yeni rejim, Türk milletinin medeni dünyada var olma mücadelesinin bariz bir delili olduğu için yabancı ülkeler nezdinde de saygınlık hissi uyandırmıştır.

Türkiye'de Cumhuriyetin ilk 10 yılı içinde icra edilen kutlama programları devlet ve millet hayatında millî bir moral ve motivasyon kaynağı olarak önem arz etmiştir. Türk Hükûmeti'nin talimatıyla yurt içinde olduğu gibi Türk Dış Temsilciliklerinde de Cumhuriyet kutlamaları büyük bir coşku ve heyecan içinde icra edilmiştir. Sefirler kutlamalara büyük bir ihtimamla hazırlanmış, icra edilen resmikabuller, suareler ve muhtelif etkinlikler vesilesiyle gerek ilgili ülkelerdeki Türk tebaa gerekse yabancı ülke misyonları ortak bir sevinç etrafında birleşmişlerdir.

Kutlamalar Türkiye'deki yeni rejimin ve bu suretle büyük bir ivme kazanan demokratik anlayışın, gerçekleştirilen inkılapların, hızla değişim gösteren medeni çehrenin, siyasi, iktisadi, sosyal ve kültürel alanlarda kat edilen mesafenin, barışçıl iç ve dış politikanın ve en nihayetinde Türk kültürünün yabancı ülkelere aksettirilmesi hususunda önem arz eden etkinlikler silsilesini ifade etmiştir. Türkiye'nin Dış Temsilciliklerindeki Cumhuriyet kutlamaları Türkiye ile yabancı ülkeler arasında cereyan eden ikili ve çoklu ilişkileri geliştirmek üzere umut vaat edici bir ortam yaratmıştır. Kutlamalarda Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal başta olmak üzere yeni rejimin tesisinde emeği geçenler saygı ve hürmet duyguları ile yâd edilmiştir. Kutlama etkinliklerine üst düzey katılımlar, bu sırada ifade edilen samimi düşünceler, katılım sağlayamayanların tebrik dilekleri ve kutlamaların dış basın ve yayındaki yansımaları Türkiye'nin dış politikada ve dünyada edinmiş olduğu saygın yere ve yeni rejime duyulan güvene işaret etmesi bakımından önemlidir.

İntihal Taraması
Plagiarism Detection

Bu makale intihal taramasından geçirildi. (https://intihal.net/) | *This paper was checked for plagiarism. (https://intihal.net/)*

Etik Beyan
Ethical Statement

Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. | *There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.*

Açık Erişim Lisansı
Open Access License

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. | *This work is licensed under Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International License*

KAYNAKÇA

"Almanya'da Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4414, 1 İkinci Teşrin 1933, s.2.

"Almanya'da", **Cumhuriyet**, S.3410, 2 Teşrîn-i Sânî 1933, s.6.

Armaoğlu, Fahir, "İngiliz Belgelerinde İstanbul'un İşgali (16 Mart 1920)", **Belleten**, C 62, S 234, 1998, s.467-494.

Atatürk, Mustafa Kemal, **Nutuk (1919-1927)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1991.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt I-III, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997.

"Atina Hükûmetinin Tebriki", **Vakit**, S 3526, 31 Teşrîn-i Evvel 1927, s.2.

"Atina'da", **Cumhuriyet**, S 891, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.1-2.

"Atina'daki Tezahürat", **Cumhuriyet**, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, S.3408, s.7.

"Avrupa'daki Sefarethanelerimizde", **İkdam**, S 11323, 31 Birinci Teşrîn 1928, s.3.

"Batum Konsolosluğumuzda Resmikabul", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

"Belçika'daki Bayram Nasıl Tes'it Edildi?", **Cumhuriyet**, 1933, s.3.

"Berlin Elçiliğimiz", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.2

"Berlin Sefarethanemizde", **İkdam**, S 10604, 31 Teşrîn-i Evvel 1926, s.2.

"Berlin Sefaretimizde Yapılan Resmikabul", **Cumhuriyet**, S 125, 1 Teşrîn-i Sânî 1927, s.3.

"Berlin'de Bir Hürmet Nişanesi", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4415, 2 İkinci Teşrin 1933, s.5.

"Berlin'de Sefirimiz Meçhul Asker Abidesine Çelenk Koydu", **Cumhuriyet**, S 3410, 2 Teşrîn-i Sânî 1933, s.3.

"Berlin'de", **Cumhuriyet**, S 3408, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, s.1, 7.

"Berlin'de", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, S.1, 5.

"Berlin Sefarethanemizdeki Müsamere", **Vakit**, S 3886, 1 Teşrîn-i Sânî 1928, s.2.

"Bern", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1271, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.2.

"Bern'de", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, s.5.

Bolat, Bengül Salman, **Millî Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2012.

"Brüksel Maslahatgüzarlığımızda Resmî Kabul", **Tanin**, S 736, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.3.

"Brüksel'de Resmî Kabul", **Cumhuriyet**, S 173, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.3.

"Brüksel", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1271, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.2.

"Budapeşte'de", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.2-3.

"Bulgaristan'da Onuncu Yıl Dönümümüz", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.2.

"Burgaz", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1271, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.2.

"Bükreş Sefarethanemizden", **Vakit**, S 3526, 31 Teşrîn-i Evvel 1927, s.2.

"Bükreş Sefaretimizde Cumhuriyet Bayramı", **Cumhuriyet**, S 3049, 1 Teşrîn-i Sânî 1932, s.3.

"Bükreş ve Peşte Sefarethanelerimizde Resmî Kabul Hariçteki Cumhuriyetimizin Yıl Dönümünün Tes'idi", **Cumhuriyet**, 31 Teşrîn-i Evvel 1341, S 531, s.1-3.

"Bütün Dünya Cumhuriyetimizin 11 Yaşına Basmasile Meşgul/Moskova", **Cumhuriyet**, S 3408, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, s.1.

"Büyük Gazi'nin Dünkü Hitabeleri", **Vakit**, S 5680, 30 Birinci Teşrin 1933, s.1.

"Cenevre Konsoloshanemizde Cumhuriyet Bayramı", **Akşam**, S 3973, 4 Teşrîn-i Evvel 1929, s.2.

"Cenevre Şehbenderliğinde", **Vakit**, S 3526, 31 Teşrîn-i Evvel 1927, s.2.

"Cenevre'de Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4415, 2 İkinci Teşrin 1933, s.5.

"Cenevre'de", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, s.5.

"Cenevre'de", **Hâkimiyeti Milliye**, S 2627, 1 Teşrîn-i Sânî 1928, s.2.

"Cenevre'de", **Vakit**, S 3885, 31 Teşrîn-i Evvel 1928, s.4.

"Cihan Matbuatı İnkılabımızı Alkışlıyor/Amerika'da", **Cumhuriyet**, S 3411, 3 Teşrîn-i Sânî 1933, s.7.

"Cumhuriyet Bayramı ve İzvestiya", **Cumhuriyet**, S 532, 1 Teşrîn-i Sânî 1341, s.2.

"Cumhuriyet Bayramı'nda Viyana Sefarethanemizdeki Balo", S 894, 4 Teşrîn-i Sânî 1926, **Cumhuriyet**, s.3.

"Cumhuriyet Bayramının Ulvi Tezahürâtı", **Hâkimiyet-i Milliye**, S 1566, 30 Ekim 1340, s.1.

"Cumhuriyet Ecânîbi de Memnun Etmiş", **Tanin**, S 378, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.3.

"Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıl Dönümü Kutlulama Kanunu", **Resmî Gazete**, 26 Haziran 1933, Kanun No.2305, Kabul Tarihi:11.5.1933, S 2437.

"Cumhuriyetin Tarih-i İlanı Olan 29 Teşrîn-i Evvel Yevm-i Mezkûr Zevalinde 101 Pare Top Endahtı Suretiyle ve Merasim-i Mahsusa ile Tesidi Hakkında Kararname", **Düstur**, 3. Tertip, C.5, 26 Teşrîn-i Evvel 1340, s.666.

"Cumhuriyet Kararı ve Gazi Paşa'nın Reisliği", **İkdam**, S 9547, 31 Teşrîn-i Evvel 1339, s.1.

"Cumhuriyet Münasebetiyle Tebrikât", **Tanin**, S 381, 4 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

"Cumhuriyetimiz ve Ecnebi Mahfili", **İkdam**, S 9548, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.2.

"Cumhuriyetimiz ve Komşular", **İkdam**, S 9550, 3 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

"Cumhuriyetin İlanı Devr-i Senevisi", **Cumhuriyet**, S 173, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.1-2, 4.

Çevik, Zeki, **Millî Mücadele'de Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na Geçiş (1918-1923)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002.

"Dışarda Bayram", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4415, 2 İkinci Teşrin 1933, s.5.

Doğaner, Yasemin, "Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları", **Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi**, S 9, Şubat 2007, s.119-143.

"Ecnebi Devletler Sefaretleri", **Vakit**, S 2102, 4 Teşrîn-i Sânî 1913, s.2.

"Ecnebi Memleketlerde", **İkdam**, S 10260, 31 Teşrîn-i Evvel 1341, s.2.

"Ecnebi Sefaretleri", **İkdam**, S 9551, 4 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

"Ecnebilerin Tebriki", **Tanin**, S 379, 2 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

"Ecnebilerin Tebrikleri", **İkdam**, S 9549, 2 Teşrîn-i Sânî 1339, s.2.

"Fransa Cumhur Reisi Sefarethanemize Gelerek Gaziyi ve Türk Milleti'ni Tebrik Etti", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

"Fransa'da Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4415, 2 İkinci Teşrin 1933, s.5.

"Fransa'nın Tebrikleri", **Cumhuriyet**, S 173, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.3.

"Haleb'te Cumhuriyet Bayramının Tes'idi", **Vakit**, S 2818, 4 Teşrîn-i Sânî. 1925, s.2.

"Hangi Devletlere Sefir-i Kebir Göndereceğiz", **Vakit**, S 2104, 6 Teşrîn-i Sânî. 1923, s.1.

"Hariciye Murahhaslığının İbkası", **Tanin**, S 382, 5 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1

"Hariç Memleketlerde 29 Teşrîn-i Evvel", **Cumhuriyet**, S 2329, 31 Teşrîn-i Evvel 1930, s.5.

"Hariçte Cumhuriyet Bayramı", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1568, 2 Teşrîn-i Sânî 1341, s.2.

"Hariçte", **Hâkimiyeti Milliye**, S 2983, 31 Teşrîn-i Evvel 1929, s.6.

"Hariçteki Mümessillerimize", **İkdam**, S 9548, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.2.

"İngiltere'de", **Cumhuriyet**, S 3411, 3 Teşrîn-i Sânî 1933, s.7.

"İstokholm Sefaretinde", **Vakit**, S 3527, 1 Teşrîn-i Sânî. 1927, s.2.

"İsviçre'de Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4414, 1 İkinci Teşrin 1933, s.2.

"Londra'da Bayramımız İçin Büyük Bir Toplantı ve Güzel Bir Konferans", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

"Marsilya'da Bayram", **Cumhuriyet**, S 3417, 9 Teşrîn-i Sânî 1933, s.6.

"Marsilya", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1271, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.2.

"Memleket Dışındaki Merasim, Tezahürat/Paris", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, s.1.

"Millî Bayramın Hariçteki Akisleri / Varşova", **Vakit**, S 3526, 31 Teşrîn-i Evvel 1927, s.2.

"Moskova Sefaretimizde Cumhuriyet Bayramı", **Vakit**, S 2816, 2 Teşrîn-i Sânî 1925, s.2.

"Moskova'da", **Vakit**, S 3885, 31 Teşrîn-i Evvel 1928, s.4.

"Moskova'da Bayramımız için Konferans ve Konserler", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

"Nevyork'ta Büyük Bir Balo", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

Özkaya, Yücel, **Türk İstiklâl Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi**, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayını, Ankara 1981.

"Paris Elçiliğimizde Kutlulama", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.3.

"Paris'te", **Cumhuriyet**, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, S 3408, s.7.

"Peşte'de Cumhuriyet Bayramı Münasebetile Yapılan Bayram", **Cumhuriyet**, S 2688, 31 Teşrîn-i Evvel 1931, s.5.

"Peşte'de Cumhuriyet Bayramı", **Hâkimiyeti Milliye**, S 3342, 1 Teşrîn-i Sânî 1930, s.3.

"Peşte'de Cumhuriyetimiz Hararetle Tes'it Edildi", **Vakit**, S 4603, 1 Teşrîn-i Sânî 1930, s.2.

"Peşte'de", **Cumhuriyet**, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, s 3408, s.7.

"Peşte'de", **Vakit**, S 3885, 31 Teşrîn-i Evvel 1928, s.4.

"Roma Elçiliğimizde", **Akşam**, S 5410, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, s.1.

"Roma Sefarethanemizde Ziyafet", **Akşam**, S 3970, 1 Teşrîn-i Sânî 1929, s.2.

"Roma Sefarethanemizde", **İkdam**, S 10605, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.1.

"Roma Sefaretinde", **Vakit**, S 2815, 1 Teşrîn-i Sânî 1925, s.3.

"Roma'da", **Cumhuriyet**, S 891, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.1-2.

"Roma", **Vakit**, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, S 3173, s.2.

"Romanya'da Kutlulama", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4412, 30 Teşrîn-i Evvel 1933, s.3.

"Romanya'da Onuncu Yıl Dönümümüz Nasıl Karşılandı", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.2.

"Sefarethanelerde Şanlı Bayrağımız", **İkdam**, S 9548, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

"Sefarethanelerimizde Resmî Kabul", **Hâkimiyeti Milliye**, S 1909, 31 Teşrîn-i Evvel 1926, s.3.

"Sefarethanelerimizde", **Vakit**, 31 Teşrîn-i Evvel 1926, S 3173, s.2.

"Sefarethanemizde Yapılan Resmikabul", **Cumhuriyet**, s 3411, 3 Teşrîn-i Sânî 1933, s.7.

"Sefaretimizde Parlak Bir Kabul Resmi", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4415, 2 İkinci Teşrin 1933, s.5.

"Sefaretlerimizde Cumhuriyet Bayramı, **Cumhuriyet**, S 533, 2 Teşrîn-i Sânî 1341, s.2.

"Sefaretlerimizde Cumhuriyet Bayramı Tes'idi", **Cumhuriyet**, S 891, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.1-2.

"Sefir-i Kebir İ'zâmı", **Tanin**, S 383, 6 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

"Selanik'teki Merasim", **Cumhuriyet**, S 3413, 5 Teşrîn-i Sânî 1933, s.1-2.

Selek, Sabahattin, **Anadolu İhtilali**, C.I, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2000.

"Siyasî Mümessillerimize Yeniden İtimadname", **Tanin**, S 378, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.3.

"Sofya'da", **Cumhuriyet**, 31 Teşrîn-i Evvel 1933, S 3408, s.7.

"Sofya'da", **Vakit**, S 3885, 31 Teşrîn-i Evvel 1928, s.4.

"Stokholm Sefarethanemizde", **Vakit**, S 5320, 31 Teşrîn-i Evvel 1932, s.2.

"Stokholm'de", **Vakit**, S 4602, 31 Teşrîn-i Evvel 1930, s.2.

"Süfera Ne Zaman Tayin Olunacak", **Tanin**, S 382, 5 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

Şimşir, Bilal, "Cumhuriyetin İlk Çeyrek Yüzyılında Türk Diplomatik Temsilcilikleri ve Temsilcileri (1920-1950)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XXII, Mart-Temmuz-Kasım 2006, S 64-66, s.15-89.

"Taşrada Tes'idat", **Akşam**, S 2892, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.3.

"Türk Cumhuriyeti'nin Yıl Dönümü", **İkdam**, S 9905, 31 Teşrîn-i Evvel 1340, s.2.

"Türk Cumhuriyeti", **Vakit**, S 2101, 3 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.10.0.0.198.352.11.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.10.0.0.232.565.4.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.10.0.0.250.689.31.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490.1.1.227.898.2.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 500.8234.53926.1.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 506 / 42807-193059-31.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 506 / 42807-193059-32.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 506 / 42807-193059-34.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 508_44427-212504-88.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 539.220601.214197.148.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 541_44123-208998-2.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 541_44123-208998-18.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), HR.IM.._147-56.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), HR.IM.._181-86.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), HR.IM.._223-52.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Y..EE..KP..43.4246.

Türk İstiklâl Harbi, İstiklâl Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921), C.VI, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmî Yayınları Seri No:1, Ankara 1974.

"Varşova'da Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4414, 1 İkinci Teşrin 1933, s.2.

"Varşova'da", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, s.1, 5.

"Vatan Haricinde Cumhuriyet", **Vakit**, S 2814, 31 Teşrîn-i Evvel 1925, s.2.

"Viyana", **Cumhuriyet**, S 2688, 31 Teşrîn-i Evvel 1931, s.5.

"Viyana", **Vakit**, S 3173, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.2.

"Viyana Elçiliğimizde Kutlulama", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrin 1933, s.3.

"Viyana Sefarethanemizde", **Vakit**, S 5320, 31 Teşrîn-i Evvel 1932, s.2.

"Viyana Sefarethanemizdeki Resmikabul", **Vakit**, S 3886, 1 Teşrîn-i Sânî 1928, s.2.

"Viyana'da Bayramımız", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4414, 1 İkinci Teşrin 1933, s.2.

"Viyana'da", **Akşam**, S 5050, 31 Te 1932, S.2.

"Viyana'da", **Cumhuriyet**, S 3409, 1 Teşrîn-i Sânî 1933, s.5.

"Viyana'da", **Cumhuriyet**, S 891, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.1-2.

"Washington'da Resmikabul", **Hâkimiyeti Milliye,** S 4416, 3 İkinci Teşrin 1933, s.2.

Yalçın, Durmuş ve Diğerleri, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002, s.38-42.

"Yeni Cumhuriyetimiz", **İkdam**, S 9548, 1 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

"Yeni Şehbenderlerimiz", **İkdam**, S 9552, 5 Teşrîn-i Sânî 1339, s.1.

Yılmaz, Mustafa, **İngiliz Basını ve Atatürk'ün Türkiyesi**, Phoneix Yayınları, Ankara 2002.

"Yunan Hükûmet ve Meclis Reisleri Elçimize Tebriklerde Bulunmuştur", **Hâkimiyeti Milliye**, S 4413, 31 Birinci Teşrîn 1933, s.2.

"Yunan Hükûmetinin Tebrikâtı", **Cumhuriyet**, S 2329, 31 Teşrîn-i Evvel 1930, s.5.

"Yunanistan, Bayramımız", **Vakit**, S 5681, 31 Birinci Teşrîn 1933, s.10.

Yunus Nadi, "Bayramımız Viyana'da Tezahüratla Tes'it Edildi", **Cumhuriyet**, S 3414, 6 Teşrîn-i Sânî 1933, s.1-2.

EKLER

Ek-1. "Sefaretlerimizde", **Cumhuriyet**, S 891, 1 Teşrîn-i Sânî 1926, s.1.

جمهوريت

سفارتلريمزده

جمهوريت بايرامنك تمجيدى

آنقره

بوكون مجلس آچيليور

غازى پاشا حضرتلرى بوكونه يك سوم بر تطفل مجلس بالذات كشاد بيورمه جقلردر

Ek-2. "Belçika'da Bayram Nasıl Tes'id Edildi", **Cumhuriyet**, S 3415, 7 Teşrîn-i Sânî 1933, s.7.

Cumhuriyet

Belçikadaki Bayram nasıl tes'it edildi?

Sefarethanede resmikabul yapıldı. Radyo neşri yatta bulundu. «Le Soir» güzel bir makale yazd

Cumhuriyetin 10 uncu yıldönümü münasebetile Brükseldeki sefarethane - mizde yapılan kabul resminden bir intıba (ortada oturan zat Maslahat - güzar Emin Âli Bey sağındaki hanım da refikasıdır)

Ek-3. "Bayramımız Viyana'da Tezahüratla Tes'it Edildi", **Cumhuriyet**, S 3414, 6 Teşrîn-i Sânî 1933, s.1.

Pazartesi 6 Teşrinisani 1933 | fane bulunmak lâzımdır.

Bayramımız ve Avusturya gazeteleri

Bayramımız Viyanada tezahüratla tes'it edildi

Avusturya Reisicumhuru Miklas Hz. ve hükûmet erkânı sefarethanemizdeki ziyafeti teşrif ettiler

Büyük bayramda Viyana sefarethanemizdeki ziyafette hazır bulunanlar 1 — Avusturya Reisicumhuru Miklas Hz., 2 - Avusturya Başvekilinin refikaları Madam Dolfüs, 3 - Viyana sefirimizin refikaları Meditha Hamdi Hanımefendi, 4 - Avusturya Başvekili M. Dolfus 5 - Avusturya Reisicumhurunun refikaları Madam Miklas

170 gazete sahifelerini inkılâbımıza ait yazılara tahsis etti

Viyana 31 (Hususî) — Onuncu Cumhuriyet bayramımız, Viyanada fevkalâde tezahüratla tes'it edildi. Denebilir ki hiçbir ecnebi bayramı Avusturyada bu kadar büyük ve candan

Ek-4. "Brüksel Maslahatgüzarlığında 29 Ekim 1931'de Cumhuriyet Bayramı'nda Çekilen Hatıra Fotoğrafı", **BCA**, Y..EE..KP.._43-4246.

